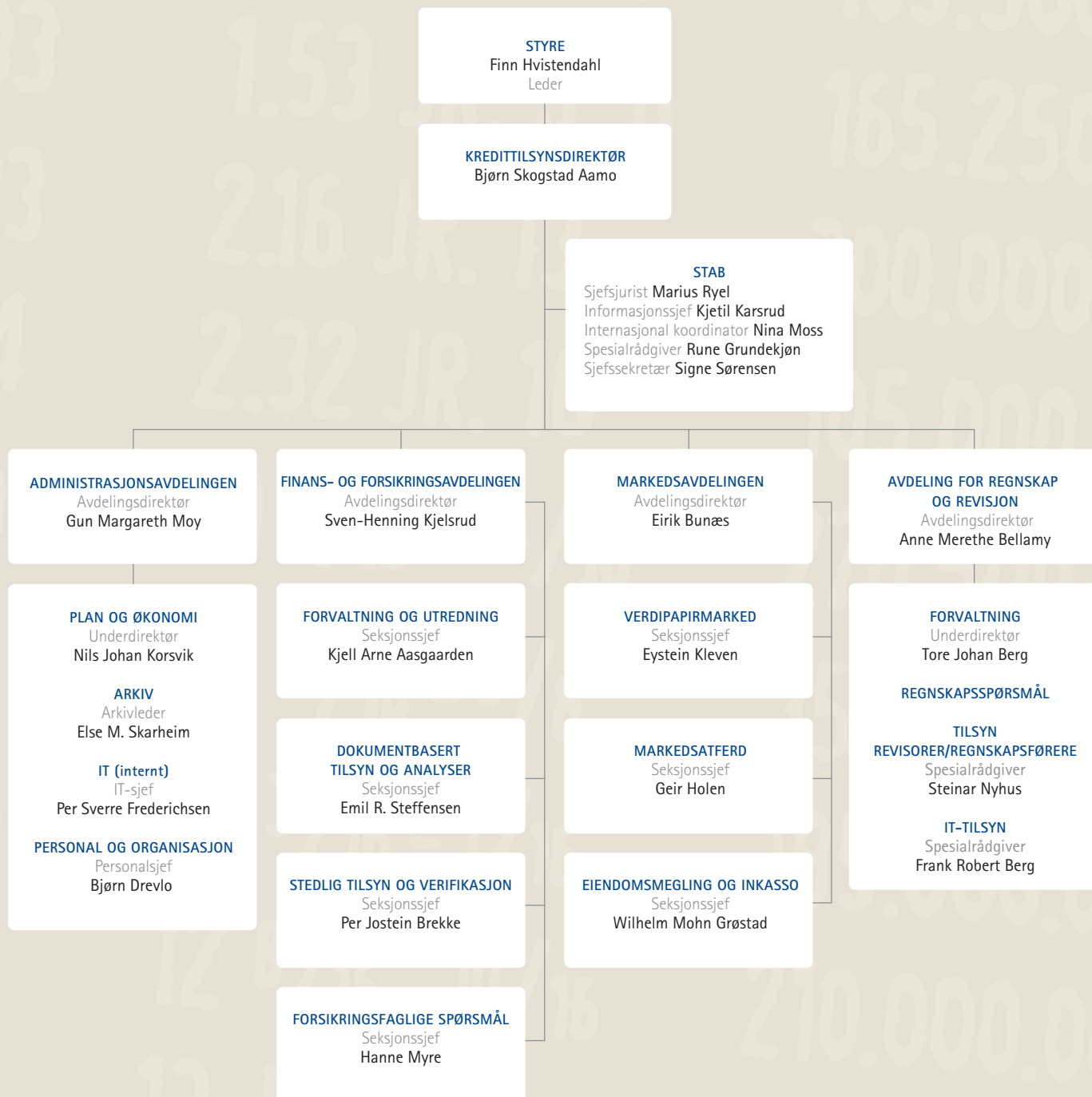

KREDITILSYNET

Årsmelding 2002

Organisasjonskart

Innholdsfortegnelse

Organisasjonskart	
Innholdsfortegnelse	1
Forord	2
Oppgaver og hovedmål	4
Viktige hendelser i 2002	5
Organisasjon og ressursbruk	8
Noen sentrale tall og data over tilsynsvirksomheten	14
Rapport fra tilsynsområdene	
• Verdipapirmarkedet	16
• Bank, finans og forsikring	24
• Revisjon	40
• Regnskapsførervirksomhet	44
• Eiendomsmegling	46
• Inkassovirksomhet	50
• Andre tiltak	54
Kredittilsynets internasjonale virksomhet	56
Hvorfor har vi regulering og tilsyn med det finansielle systemet?	61

Kredittilsynet har tilsyn med banker, finansieringsselskaper, kredittforetak, forsikringsselskaper, pensjonskasser, verdipapirforetak, verdipapirfondsförvaltning og markedsatferd i verdipapirmarkedet, børser og autoriserte markedsplasser, oppgjørssentraler og verdipapirregistre, eiendomsmeglingsforetak, inkassoforetak, regnskapsførere og revisorer.

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.» (Kredittilsynsloven § 3)

Forord

2002 ble det tredje året på rad med nedgang i verdiene av internasjonale og norske aksjer. Nedgangen har virket inn på flere av Kredittilsynets tilsynsområder, ikke minst på livsforsikring og forvaltning av verdipapirer.

Ved siden av svake økonomiske resultater i bedriftene, skyldes nedgangen også svikt i tilliten til mange børsnoterte selskaper, i første rekke i USA. Styret og ledelsen i de berørte selskapene hadde ikke gitt korrekt og fullstendig økonomisk informasjon, og revisorene hadde ikke vært tilstrekkelig kritiske og uavhengige.

Etter at mange investorer kom inn i aksjemarkedet med urealistiske forventninger synes det nå som om pendelen har svingt over i motsatt retning. Både for sparerne, for bedriftene og for kapitaltilgang og vekst i økonomien er det viktig å sikre fungerende verdipapirmarkeder som kan gi tillit.

Det er i første rekke bedriftene og næringslivet selv som må gjenskape tilliten ved å praktisere gode prinsipper for ledelse og styring av bedriftene og sikre korrekt og fullstendig informasjon.

Forbedring av kvaliteten i regnskapene og sikring av revisors uavhengighet står sentralt i den strategi EU har lagt fram for å sikre tillit til og utvikle et felles europeisk

finansmarked. Dette er også viktige oppgaver i Kredittilsynets reviderte strategi som styret vedtok i november 2002.

Regnskapslovutvalget vil i 2003 legge fram forslag til hvordan EUs krav til håndheving av internasjonale regnskapsstandarder bør følges opp av norske myndigheter. Betydningen av revisors uavhengighet var utgangspunktet for Kredittilsynets brede tematisering i de store revisorselskapene i 2002. Tilsynet viste at det er behov for klargjøring og forbedring av regelverket når det gjelder den rådgivingsvirksomhet de valgte revisorene skal kunne yte. Kredittilsynet vil i løpet av våren 2003 komme med forslag til hvordan dette arbeidet bør videreføres.

Erfaring og analyser viser at sparing i aksjer over lang tid kan være lønnsomt. Samtidig er det viktig at vanlige investorer har god informasjon om den risikoen de står overfor slik at de kan treffe begrunnede valg. Dette var bakgrunnen for Kredittilsynets forslag til nye krav til informasjon fra dem som selger verdipapirfondsandeler til forbrukerne.

Nedgangen i aksjemarkedet har hatt begrenset direkte betydning for norske banker. Også verdipapirforetak og forvaltningsselskaper har gjennomgående klart seg tilfredsstillende selv om inntektene er vesentlig redusert.

De fleste norske livsforsikringselskapene reduserte sine aksjebeholdninger før nedgangen i september-oktober. Nedgangen i aksjemarkedet har likevel ført til at de for 2002 ikke kan gi sine kunder mer enn den garanterte avkastningen. Bufferkapitalen i livsforsikringselskapene var også meget lav ved inngangen til 2003. Med en lav aksjebeholdning og lave renter på mellomlang sikt, vil det bli vanskelig å bygge opp bufferkapital gjennom driften de nærmeste årene. Selskapene og deres kunder vil dermed få liten glede av en mulig oppgang i markedet. Dersom livsforsikringselskapene skal kunne spille en aktiv rolle som ledd i en økt privat pensjonssparing vil det være behov for en kritisk vurdering av gjeldende regelverk. Det forslaget som foreligger fra Banklovkomisjonen er et nyttig bidrag til et nytt rammeverk for norsk livsforsikring.

Gjennom sine inspeksjoner og på annen måte har Kredittilsynet de siste årene advart mindre og mellomstore banker mot en for sterk utlånsvekst, særlig på næringsområdet. Utviklingen har vist at det har vært god grunn til slike advarsler. Mange banker opplever en markert økning i tapene på næringsengasjementer. Flere banker har behov for å gjennomgå og forbedre sin kredittprosess i lys av Finance Credit-saken. En rekke banker bør også få bedre styring med sin likviditet og likviditetsrisiko. Samtidig har det store flertallet av norske banker nå tilfredsstillende soliditet og likviditet. Ikke minst har de

største norske bankene en solid posisjon, både når det gjelder likviditet, soliditet og kvaliteten i det bankarbeidet som utføres. Det er derfor liten grunn til å frykte en generell bankkrise i 2003 slik en opplevde ved inngangen til 1990-årene. En del banker vil likevel kreve tett oppfølging fra Kredittilsynet i tiden framover.

Kredittilsynet gjennomførte i 2002 en omfattende gjennomgang av sin strategi. I den reviderte strategien er det lagt vekt på å forklare hvorfor det er nødvendig med regulering og tilsyn for at finansmarkedet skal kunne fylle sin rolle og bidra til vekst og utvikling i samfunnsøkonomien. Videre rettes det større oppmerksomhet mot foretak, markeder og brukere av finansielle tjenester. På flere områder vil det være nye og økende oppgaver. Kredittilsynet skal utføre en åpen og forutsigbar tilsynsvirksomhet, med effektiv og god behandling av sakene, til beste også for de virksomhetene og personene som er de endelige brukerne av finansforetakenes tjenester.

Oslo, 22. januar 2003

Finn Hvistendahl
Styreleder

Bjørn Skogstad Aamo
Kredittilsynsdirektør

Oppgaver og hovedmål

Kredittilsynet vil arbeide for at finansforetak og markeder fungerer trygt og effektivt til beste for samfunnet og brukerne av finansielle tjenester, og for at de som utøver virksomheten har hensiktsmessige rammebetingelser.

Kredittilsynet er et selvstendig myndighetsorgan som bygger på lover og vedtak fra Stortinget, Regjeringen og Finansdepartementet og på internasjonale standarder for finansielt tilsyn.

Gjennom tilsyn med foretak og markeder skal Kredittilsynet bidra til finansiell stabilitet og ordnede

markedsforhold og til at brukerne kan ha tillit til at finansielle avtaler og tjenester blir fulgt opp etter sin hensikt. Kredittilsynet må, i tillegg til sitt forebyggende arbeid, ha beredskap for å bidra til å løse problemer som kan oppstå. Kredittilsynet legger til grunn at norsk virksomhet skal ha konkurransevilkår som samlet sett er på linje med virksomheter i andre EØS-land.

For å nå de overordnede målene vil Kredittilsynet innrette sitt arbeid slik:

Foretak

Kredittilsynets arbeid bygger på at ansvaret for den forretningsmessige driften ligger hos styre og ledelse i foretakene selv. Kredittilsynet skal arbeide for betryggende soliditet, risikobevissthet, styring og kontroll i foretak under tilsyn. Det må gjennom forvaltning og effektiv håndheving legges vekt på at foretak og andre aktører etterlever lover, regelverk og gode etiske normer. I tilsynsarbeidet prioriteres virksomheter som betyr mye for finansiell stabilitet og for brukerne.

Brukere av finansielle tjenester

Kredittilsynet skal bidra til at interessene til brukerne av finansielle tjenester ivaretas gjennom sitt arbeid overfor foretak, markeder og markedsplasser. Kredittilsynet vil bidra til regelverk og ordninger som gjør at brukerne får korrekt informasjon om foretakene, deres produkter og om risiko, i første rekke fra foretakene selv.

Markeder og markedsplasser

Kredittilsynet skal arbeide for effektiv konkurranse og prisdannelse i verdipapirmarkeder, kredittmarkeder og øvrige markeder under tilsyn. Oppgjørs- og betalings-systemer og den finansielle infrastrukturen for øvrig må fungere hensiktsmessig og betryggende. Markeder og markedsplasser må ha tilstrekkelig åpenhet og gjennomsiktighet, og markedsaktørene må utvise god atferd.

Kredittilsynets virksomhetsutøvelse

Kredittilsynet skal være en effektiv, fleksibel og selvstendig virksomhet med høy kompetanse og god service. Det skal legges vekt på åpenhet og forutsigbarhet i virksomheten, god kommunikasjon med tilsynsenheter og allmennheten, og et godt samarbeid med andre myndigheter og bransjeorganisasjoner.

(Hentet fra Kredittilsynets reviderte strategi, vedtatt av styret 21. november 2002.)

Viktige hendelser i 2002

Strukturendringer og konsesjoner

Gjensidige NOR-konsernet omdannes til allmennaksjeselskap

Etter tilråding fra Kredittilsynet gav Finansdepartementet tillatelse til at Gjensidige NOR Sparebank og livsforsikringsselskapet Gjensidige NOR Spareforsikring ble omdannet til allmennaksjeselskap. Samtlige aksjer i begge selskapene eies av det nye holdingselskapet Gjensidige NOR ASA. Etter omdanningen er skadeforsikringsselskapet knyttet til Gjensidige NOR-konsernet gjennom en strategisk samarbeidsavtale.

Vesta Forsikring selges ut av Nordea-konsernet

Vesta Forsikring AS var et skadeforsikringsselskap og morselskap i det norske Vesta-konsernet, som igjen var en del av Nordea-konsernet. Nordea søkte om å organisere forsikringsvirksomheten i to delkonsern, et for skadeforsikring og et for livsforsikring, for å forberede salg av skadeforsikringsselskapet ut av Nordea-konsernet.

Kredittilsynet anbefalte søknaden overfor Finansdepartementet, og omorganiseringen og salget er gjennomført.

DnB Holding ASA kjøper Skandia Asset Management

Etter tilråding fra Kredittilsynet gav Finansdepartementet DnB Holding ASA tillatelse til å erverve samtlige aksjer i Skandia Financial Holdings Aktiebolag med datterselskaper. Kredittilsynet har godkjent organiseringen av kapitalforvaltningsvirksomheten i DnB-konsernet. Overtakelsen gjorde DnB til den fjerde største kapitalforvalter i Norden.

VPS (Verdipapirsentralen) omdannes fra selveiende institusjon til aksjeselskap

Den nye verdipapirregisterloven medførte at VPS må omdannes fra selveiende institusjon til allmennaksjeselskap og søke om konsesjon i henhold til bestemmelsene i loven. Kredittilsynet anbefalte høsten 2002 overfor Finansdepartementet å gi konsesjon til VPS etter den nye lovgivingen.

Omsetningen på eiendomsmarkedet øker kraftig – større konsentrasjon

Bankene har fått en stadig mer framskutt posisjon i eiendomsmeglingsbransjen gjennom de siste ti årene. Disse leder an i den kjededannelsen som i sterk grad kjenner seg på den bransjen, og bankenes andel av det totale markedet har nå passert 40 prosent av antallet formidlinger.

Rammebetingelser og regelverk

Kredittilsynet foreslår presiseringer om rådgivings-tjenester fra revisorers samarbeidende foretak

Kredittilsynet har foreslått presiseringer om hvilken rådgiving som kan ytes revisjonsklienter av foretak som revisor har inngått samarbeidsavtale med.

Finansdepartementet fastsatte forskrift om dette i samsvar med Kredittilsynets forslag.

Virkningen av forslaget til nye kapitaldekningsregler for banker kartlegges

Den 1. oktober 2002 la Basel-komiteen fram et opplegg («Quantitative Impact Study») for å kartlegge virkningen av forslaget til nye kapitaldekningsregler for banker. Mer enn 200 banker fra over 40 land deltar i undersøkelsen. Fra Norge deltar Den norske Bank, Nordea Bank Norge, Gjensidige NOR Sparebank og Fokus Bank.

Sparebanker kan omdannes til aksjeselskaper

Stortinget vedtok i 2002 endringer i finansieringsvirksomhetsloven som åpner for at sparebanker skal kunne omdannes til aksjeselskaper eller allmennaksjeselskaper. Dette skal blant annet legge til rette for at sparebankene vil kunne stå friere til å velge den form for innhenting av egenkapital som de finner hensiktsmessig. Loven har trådt i kraft.

Ny lov om verdipapirregistre – VPS-monopolet oppheves

Den nye loven om registrering av finansielle instrumenter (verdipapirregisterloven) som ble vedtatt i juli 2002, ble satt i kraft 1. januar 2003. Loven innebærer at Kredittilsynet skal vurdere regelverk og forretningsvilkår for verdipapirregistervirksomhet. VPS' lovfestede monopol til å drive rettighetsregister for finansielle instrumenter ble opphevet og erstattet av et generelt konsesjonskrav som åpner for konkurrerende virksomheter.

Klagenemnd for inkassosaker opprettes

Som følge av lovendring i desember 2002 vil det fra 1. april 2003 bli etablert en klagenemnd for inkassosaker etter avtale mellom Norske Inkassobyråers Forening og Forbrukerrådet. Nemnda vil behandle forbrukerklager på inkassobyråer som driver virksomhet på grunnlag av bevilling fra Kredittilsynet. Kredittilsynet vil få innsyn i nemndas beslutninger og vil ha myndighet til å pålegge foretak å delta i ordningen.

Nye regler om eierbegrensning og eierkontroll i finansinstitusjoner foreslås

Kredittilsynet støtter i sin høringsuttalelse hovedtrekkene i den modellen for nytt regelverk om eierbegrensning og

eierkontroll som ble foreslått i det såkalte Selvig-utvalgets utredning fra januar 2002. Utvalget har foreslått et norsk system som bygger på de samme prinsippene som EU-direktivene. Kredittilsynet gav i uttalelsen uttrykk for at utvalgets forslag er et godt utgangspunkt til nytt regelverk. Kredittilsynet bad også Finansdepartementet vurdere ytterligere delegering til Kredittilsynet på dette området.

Krav om internrevisjon i finansnæringen vedtas

Det er vedtatt endringer i Kredittilsynets internkontrollforskrift som innebærer at det blir krav om internrevisjon i alle foretak under tilsyn som har en forvaltningskapital for egen og kunders regning på over 10 milliarder kroner. Det samme gjelder markedsplasser, oppgjørssentraler og verdipapirregistre. Hensynet bak bestemmelsen er å styrke foretakenes interne kontroll ytterligere.

Kredittilsynet foreslår endringer i verdipapirfondloven

Som følge av endringer i Rådskonferensdirektiv 85/611/EØF (UCITS) har Kredittilsynet utarbeidet et høringsnotat med forslag til endringer i verdipapirfondloven. Det er blant annet foreslått å åpne for at forvaltningsselskaper kan tilby individuell porteføljeforvaltning i tillegg til forvaltning av egne fond, samt at de skal kunne tilby investeringsrådgivning og oppbevaring og forvaltning av fondsandeler. Det er også foreslått regler om «forenklet prospekt» som innebærer at forvaltningsselskapene må utarbeide en forenklet variant av fullt prospekt. I tillegg er det foreslått endringer i verdipapirfondloven om de produktene som tilbys.

Informasjonsplikt foreslås utvidet

Kredittilsynet har utarbeidet forslag til forskrift om forvaltningsselskapenes informasjonsplikt i forbindelse med salg av fondsandeler og etterfølgende rapportering. Hovedformålet med forskriften er at andelseierne på en enkel måte skal kunne sammenligne sparing i verdipapirfond med andre sparealternativer, samt at de ved kjøp av fondsandeler skal få informasjon om hvilken risiko sparing i fond utgjør sammenlignet med andre sparealternativer.

Kredittilsynet foreslår forenklinger i forbindelse med handlingsplanen for «Et enklere Norge»

Kredittilsynet har gitt Finansdepartementet flere innspill til forenklingstiltak i forbindelse med Regjeringens handlingsplan «Et enklere Norge». Blant forslagene er forenklinger knyttet til vedtekstgodkjenning innen bank-, finans- og forsikringsområdet, oppheving av rapporteringen av ansattes egenhandel i verdipapirer og rapportering av sikkerhetsstillelser for eiendomsmeglings- og inkassoforetak og revisorer.

Tilsyn og forvaltning

Kredittilsynet følger opp EDB Business Partner ASA

Etter den alvorlige driftsstansen hos EDB Fellesdata AS / EDB Teamco AS i august 2001 og Kredittilsynets påfølgende merknader, har EDB Business Partner ASA gjennomført en rekke tiltak for å forbedre driftskvaliteten. I løpet av 2002 oppstod det likevel flere driftsavbrudd som har rammet bankene, spesielt knyttet til større systemoppgraderinger våren og høsten 2002. Kredittilsynet gjennomførte flere oppfølgingsinspeksjoner av driftsmiljøene i EDB Fellesdata via tilknyttede banker, og legger opp til videre oppfølging av disse.

Kollaps i Finance Credit-systemet medfører store banktap

Med bakgrunn i medieomtale bad Kredittilsynet i oktober om oppdatert informasjon og vurdering av bankenes eksponering mot Finance Credit-systemet. Da systemet brøt sammen og lederne ble arrestert i november, var bankenes eksponering 1,4 milliarder kroner. Det meste av dette må en regne med er gått tapt.

Det forventes ikke tap for fremmedinkassoklienter som konsekvens av Finance Credit-saken

Det har i svært begrenset omfang vært inndrevet forfalte pengekrav på vegne av andre (fremmedinkasso) i selskapet. Dette innebærer at i den grad underdekning av klientmidler kan henføres til forfalte pengekrav som Finance Credit Norge AS har inndrevet på vegne av kreditorer (fremmedinkassovirksomheten), vil dette antakelig bli dekket av den lovbestemte sikkerhetsstillelsen selskapet hadde for å utøve slik virksomhet.

Nordlandsbanken ASA får problemer

Som en konsekvens av de problemene Nordlandsbanken ASA fikk blant annet etter tap på utlån til Finance Credit-systemet, fremmet Den norske Bank ASA etter invitasjon fra styret i Nordlandsbanken, 20. desember et tilbud om kjøp av alle aksjene i banken. DnB vil skape Nord-Norges største bank ved å samordne Nordlandsbankens og Den norske Banks virksomheter i de nordligste fylkene. Et lokalt initiativ for å søke å beholde banken som selvstendig bank samlet vesentlig mindre ny egenkapital enn det som var nødvendig. DnB hadde 16. januar 2003 mottatt akseptert sammen med de aksjene DnB allerede eide, utgjorde 90,32 prosent av aksjene i Nordlandsbanken. På dette grunnlaget søkte DnB om konsesjon.

Sterk kritikk rettes mot Nesset Sparebank

I Kredittilsynets merknader etter inspeksjon i Nesset Sparebank ble bankens styre og administrasjon kritisert for saksbehandlingen av engasjementet med Norsk Trelastimport AS, og for gjentatte brudd på reglene om store engasjementer. Forstandskapet ble bedt om å vurdere styret. Styret trakk seg kort tid etter at merknadene ble oversendt, og nytt styre ble valgt 23. oktober.

Samspar Norges konsesjon tilbakekalles

Samspar Norge fikk i 1995 dispensasjon fra finansieringsvirksomhetslovens konsesjonskrav på bakgrunn av at selskapet kun skulle motta innskudd fra medlemmer i pensjemeningen. Høsten 2002 fattet Finansdepartementet vedtak om å tilbakekalle Samspar Norges dispensasjon fra de generelle reglene i finansieringsvirksomhetsloven. Vedtaket ble fattet etter Kredittilsynets tilråding. Bakgrunnen for Finansdepartementets vedtak var at Samspar Norge ble drevet i strid med vilkårene for dispensasjonen. Samspar Norge er nå under avvikling.

Tematilsyn om likviditetsrisiko gjennomføres

Høsten 2002 ble det gjennomført en likviditetsundersøkelse i de elleve største bankene. Undersøkelsen viste at bankene i varierende grad tilfredsstillte internasjonale standarder for styring og kontroll. De største norske bankene har imidlertid forbedret sin styring av likviditetsrisikoen de senere årene. I økt grad skjer styring og kontroll nå ut fra rammer som skal sikre en diversifisert finansieringsstruktur. Kredittilsynets beregninger viste samtidig at det er en betydelig spredning i likviditetsrisikoen blant de elleve største bankene.

Likviditetsundersøkelsen desember 2002

Kredittilsynet gjennomførte i desember 2002 en kartlegging av likviditetssituasjonen i et utvalg banker. Undersøkelsen avdekket at enkelte banker hadde betydelige likviditetsproblemer. Flertallet av bankene kunne likevel melde tilbake at de ikke ville få likviditetsproblemer på kort og mellomlang sikt. Undersøkelsen viser at bankene må bli bedre til å styre sin likviditetsrisiko fordi markedet nå i større grad synes å differensiere mellom sterke og svake banker.

Kredittilsynet inngår samarbeidsavtale med Den norske Revisorforening

Kredittilsynet inngikk samarbeid med Den norske Revisorforening om kvalitetskontroll av revisorer. Samarbeidet innebærer at alle utøvende revisorer vil bli kvalitetskontrollert minimum hvert femte år. Dette oppfyller EUs anbefaling om offentlig kontroll av revisorer.

Det gjennomføres tematilsyn med de største revisjonsselskapene

Kredittilsynet gjennomførte et tematilsyn med de største revisjonsselskapene. Tilsynet omfattet revisors rådgivings-tjenester – og samarbeidende selskapers rådgivning – overfor revisjonsklientene. Tilsynet viste at det er behov for klargjøring og forbedring av regelverket når det gjelder den rådgivingsvirksomheten de valgte revisorene skal kunne yte. Kredittilsynet vil i løpet av våren 2003 komme med forslag til hvordan dette arbeidet bør videreføres.

Forsikringsselskapene viser svake resultater

Livsforsikringsselskapenes resultater var også i 2002 sterkt preget av den negative utviklingen i aksjemarkedene. På grunn av svekket evne til å ta risiko fortsatte selskapene å redusere sine aksjebeholdninger. Beholdningen av obligasjoner økte i 2002. I første rekke gjaldt dette beholdningen av obligasjoner som holdes til forfall.

Livsforsikringsselskapene får dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) har dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven for å praktisere premieutjevning slik at kjønns- og aldersnøytralitet oppnås. Finansdepartementet gav høsten 2002 Storebrand Livsforsikring AS, Vital Forsikring ASA og Gjensidige NOR Spareforsikring ASA en midlertidig dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven på nærmere angitte vilkår. Pensjonsprodukter bygd på denne dispensasjonen ble av tariffpartene vurdert å være i strid med Hovedtariffavtalen. Storebrand måtte etter krav fra Kredittilsynet tilpasse et produkt slik at det samsvarte med Finansdepartementets dispensasjonsvilkår.

Verdipapirforetakene følges tett opp

Markedssituasjonen gjennom året, med fallende aktivitetnivå, påvirket foretakenes resultater i betydelig grad. Tilsynet med foretakene ble i større grad enn normalt rettet mot økonomiske forhold, særlig kapitaldekning og likviditet. Generelt var foretakene tidlig ute med å redusere kostnadene for å kompensere for inntektsbortfallet. Med enkelte unntak har kapitaldekningen vært tilfredsstillende.

Internasjonalt samarbeid

Kredittilsynet deltar i over 100 møter i EU-/EØS-organer

EU fortsetter arbeidet med sin ambisiøse plan for utvikling av et felles europeisk finansmarked, som også vil omfatte Norge og de andre EFTA-EØS-landene. Det er en sterkt økende aktivitet for å forberede og overvåke det felles regelverket, særlig på verdipapirområdet. Dette førte til at Kredittilsynet i 2002 deltok i 103 møter i EU-/EØS-regi, mot 69 i 2001.

Tilsynsorganene i EU omorganiseres

EU har innført en modell på verdipapirområdet basert på Lamfalussy-rapporten for raskere å skape felles regler. Ut fra direktiver vedtatt av EU-rådet og EU-parlamentet vil EU-kommisjonen i samråd med European Securities Committee (med finansministerier) fastsette utfyllende regler til direktivene. CESR (Committee of European Securities Regulators) skal utarbeide detaljerte retningslinjer og standarder for praktisering og oppfølging av regelverket. Rådet i EU har vedtatt at en tilsvarende modell også skal innføres på bank- og forsikringsområdene.

Det nordiske samarbeidet øker fortsatt

Både ønsket om å utvikle en felles praktisering av regelverket og behovet for et sterkt tilsyn med nordiske finansgrupper har bidratt til et økende samarbeid mellom de nordiske finanstillsynsmyndighetene. Antall nordiske møter økte fra 16 i 2000, til 38 i 2001 og til 45 i 2002. Kredittilsynet var vertskap for det årlige nordiske tilsynsmøtet som ble arrangert i Bergen i juni 2002.

Organisasjon og ressursbruk

Kredittilsynet ledes av et styre med fem medlemmer. Medlemmer og varamedlemmer oppnevnes av Kongen for en periode på fire år. En ny periode startet 1. mars 2002, og ny styreleder, tre nye styremedlemmer samt nye varamedlemmer ble oppnevnt. Forrige styreperiode startet 30. januar 1998.

Styret

Kredittilsynets styre fram til 1. mars 2002 hadde denne sammensetningen:

Professor dr.juris **Erling Selvig**, leder
Professor **Asbjørn Rødseth**, nestleder
Advokat **Eli Aas**, styremedlem
Divisjonsdirektør **Kolbjørn Almlid**, styremedlem
Advokat **Hilde Myrberg**, styremedlem

Direktør **Lisbet Hjort**, første varamedlem
Avdelingsdirektør **Lasse Ekeberg**, andre varamedlem

Kredittilsynets styre har fra 1. mars 2002 hatt denne sammensetningen:

Sivilingeniør **Finn Hvistendahl**, leder
Advokat **Endre Skjørestad**, nestleder
Advokat **Eli Aas**, styremedlem

Professor **Erling Steigum**, styremedlem
Lagdommer **Nina Mår Tapper**, styremedlem

Tingrettsdommer **Marianne Berg**, første varamedlem
Avdelingsdirektør **Lasse Ekeberg**, andre varamedlem

Fagdirektør i Norges Bank, **Henning Strand**, har vært observatør.
Spesialrådgiver **Thorvald Grung Moe** har vært stedfortreder.

To representanter valgt av og blant de tilsatte supplerer styret ved behandling av administrative saker. De tilsattes representanter har i 2002 vært:

Spesialrådgiver **Kjersti T. Trøbråten**
Rådgiver **Ellen Jakobsen**

Vararepresentanter: spesialrådgiver **Johan Arnt Mettevoll** og rådgiver **Stein Tore Næprud**

Fra 18. august 2002 overtok spesialrådgiver **Johan Arnt Mettevoll** som representant etter spesialrådgiver **Kjersti T. Trøbråten**. Fra samme dato overtok seniorrådgiver Jon Reiersen som vararepresentant etter spesialrådgiver **Johan Arnt Mettevoll**.

Fra 1. november 2002 overtok rådgiver **Liv Karin Methi** som vararepresentant etter rådgiver **Stein Tore Næprud**.

I 2002 ble det holdt 11 ordinære styremøter. Styret behandlet i alt 63 administrative saker og 69 fagsaker. I tillegg fikk styret 91 saker til orientering.

Kredittilsynets ledergruppe

Bak fra venstre: Sven-Henning Kjelsrud (avdelingsdirektør, finans- og forsikringsavdelingen), Marius Ryel (sjefsjurist), Eirik Bunæs (avdelingsdirektør, markedsavdelingen), Kjetil Karsrud (informasjonssjef).

Foran fra venstre: Anne Merethe Bellamy (avdelingsdirektør, avdeling for regnskap og revisjon), Bjørn Skogstad Aamo (kredittilsynsdirektør), Gun Margareth Moy (avdelingsdirektør, administrasjonsavdelingen).

Kredittilsynets styre

Bak fra venstre: Endre Skjørestad (nestleder), Johan Arnt Mettevoll (ansattes representant), Marianne Berg (første varamedlem), Ellen Jakobsen (ansattes representant).

Foran fra venstre: Erling Steigum (medlem), Eli Aas (medlem), Finn Hvistendahl (leder), Nina Mår Tapper (medlem), Thorvald Grung Moe (stedfortreder for Henning Strand, observatør fra Norges Bank). Henning Strand og Lasse Ekeberg (andre varamedlem) var ikke til stede da bildet ble tatt.

Prioriterte oppgaver i 2002

Tilsynsvirksomheten tar utgangspunkt i Kredittilsynets lovbestemte oppgaver, Finansdepartementets styringssignaler (blant annet det årlige tildelingsbrevet) og Kredittilsynets strategi. På dette grunnlaget var Kredittilsynets prioriterte oppgaver i 2002:

- Kredittisiko og soliditet
- Tilsyn med markedsrisiko og bufferkapital
- Tilsyn med norske og nordiske finansgrupper
- Tilsyn med børser, autoriserte markeds plasser og annen infrastruktur i verdipapirmarkedet
- Oppfølging av atferdsstandarder i verdipapirmarkedet
- Forsvarlig forvaltning – forenkling av regelverket
- Reformen i livs- og pensjonsforsikring
- Risiko og sårbarhet på teknologiområdet
- Tiltak mot hvitvasking, og avdekking av økonomisk kriminalitet
- Sikkerhet og beredskap
- Utvikling av et risikobasert tilsyn
- Strategi og organisasjonsutvikling

Administrasjon, personale og organisasjonsutvikling

Kredittilsynets direktør oppnevnes av Kongen i statsråd for en periode på seks år. **Bjørn Skogstad Aamo** ble oppnevnt for en ny seksårsperiode i februar 1999 med virkning fra april 1999.

Kredittilsynsdirektørens lønn var fra 1. oktober 2002 kr 875.000 pr. år, og styrelederens honorar var i 2002 kr 150.000.

I 2002 ble det kunngjort 17 stillinger mot 35 i 2001. Av kunngjøringene var 5 interne, mens det var 8 interne kunngjøringene i 2001. Til sammen var det 314 søkere mot 449 i 2001.

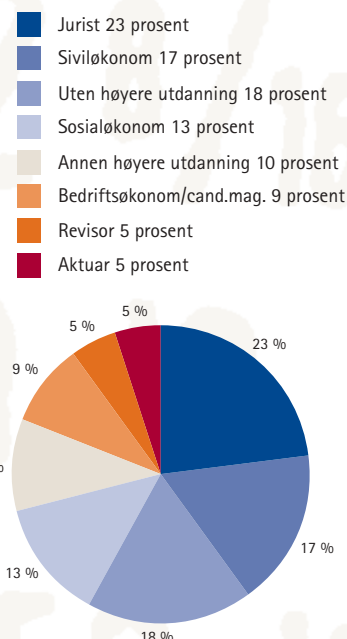
Ved utgangen av 2002 var det 176 fast tilsatte i Kredittilsynet, mot 165 ved utgangen av 2001. Økningen i antall tilsatte er dels en konsekvens av en vesentlig lavere utskifting enn tidligere, 5,6 prosent mot 11 prosent i 2001, og dels av at Kredittilsynet er styrket på finansområdet når det gjelder stedlig tilsyn og arbeidet med matematiske modeller. Av de fast tilsatte er 47 prosent kvinner. Andelen tilsatte med høyere utdanning er 82 prosent.

Siden 1995 har Kredittilsynet arbeidet systematisk for å rekruttere medarbeidere med spisskompetanse og god erfaring fra finansmarkedene, beholde medarbeidere med høy kompetanse og lang tilsynserfaring, og rekruttere, beholde og utvikle nyutdannede akademikere. Elementer i dette arbeidet har vært opprettelse av faglige leder-/spesialiststillinger for tilsatte med spisskompetanse, en lønnspolitikk som gjør det mulig å rekruttere medarbeidere fra bransjer med et vesentlig høyere lønnsnivå enn det staten normalt kan tilby, samt utvikling av systemer som gir nyutdannede akademikere en forutsigbar lønnsutvikling de første årene etter tilsetning. I tillegg gjør en fleksibel personalpolitikk det mulig å kombinere jobb og familie.

Langt på vei har Kredittilsynet lykket med dette arbeidet. Mens Kredittilsynet hadde 24 medarbeidere med god erfaring fra bransjene under tilsyn i 1995, var antallet 42 ved utgangen av 2002. Når medarbeidere som rekrutteres fra bransjer med et høyt lønnsnivå er villige til å gå vesentlig ned i lønn for å tiltre stilling i Kredittilsynet, og blir værende over tid, ligger det i dette også en anerkjennelse av at det i Kredittilsynet er et godt faglig miljø med utviklende arbeidsoppgaver.

I større grad enn for noen år siden har Kredittilsynet også lykket med å beholde medarbeidere med lang tilsynserfaring og høy kompetanse som er utviklet internt. Nytilsatte akademikere blir værende, og utvikler seg i Kredittilsynet i langt større utstrekning enn tilfellet var før 1995. Alt dette er forutsetninger for at Kredittilsynet skal kunne utføre et tilsynsarbeid med høy kvalitet.

Figur 1:
UTDANNINGSFORDELING PR. 31.12.2002

Tabell 1: REGISTRERTE SAKSDOKUMENTER 1993–2002

Fagområde	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002
Administrasjon/stab	834	556	480	594	686	1.116	850
Finans- og forsikring	7.187	7.020	8.141	6.497	7.098	6.696	6.947
Verdipapir	1.872	2.920	3.850	3.798	4.908	6.833	7.911
Eiendomsmegling og inkasso	2.744	4.188	3.910	3.489	4.625	5.347	6.285
Regnskap og revisjon*	3.360	4.981	4.356	11.101	10.346	9.482	9.567
Totalt	15.997	19.665	20.737	25.479	27.663	29.474	31.560

* Økningen fra og med 1999 skyldes at Kredittilsynet fikk tilsyn med regnskapsførere.

(Det må understrekes at kompleksitet og rekkevidde av dokumenter på finans- og verdipapirområdet er vesentlig større enn på de andre områdene.)

Økonomi Utgifter

Kredittilsynets budsjett fastsettes av Stortinget som en del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2002 var på 125,268 millioner kroner inkludert overførte midler fra 2001 på 2,068 millioner kroner. I tillegg fikk tilsynet

2,224 millioner kroner i fødsels- og sykepengerefusjon. Den samlede disponible utgiftsrammen var etter dette 127,492 millioner kroner. Etatens samlede utgifter beløp seg til 123,580 millioner kroner, en økning på 10,9 prosent fra 2001.

Tabell 2: KREDITILSYNETS REGNSKAP FOR 2000–2002

Utgiftsart	2000	2001	2002
Lønnsutgifter	64.975	73.774	85.604
Herav:			
Lønn og sosiale utgifter (faste og midlertidige stillinger)	63.060	71.727	83.037
Ekstrahjelp/vikarer	1.207	1.436	1.899
Andre lønnsutgifter (styre/råd/andre honorarer)	708	611	668
Varer og tjenester	40.572	37.657	37.976
Herav:			
Driftsutgifter	21.298	15.846	15.960
Informasjon	2.718	4.081	2.256
Administrative reiser og møter	3.398	3.712	3.989
Inspeksjonsreiser o.a. tilsynsarbeid	3.868	3.679	3.520
OU-arbeid, leder- og kompetanseutvikling	3.134	4.258	4.127
IT-utgifter	6.156	6.081	8.124
Sum utgifter	105.547	111.431	123.580

Tall i hele tusen kroner

(Foreløpig regnskap for 2002)

Inntekter

Kredittilsynets utgifter dekkes etter kredittilsynsloven § 9 av institusjoner under tilsyn ved begynnelsen av budsjettåret. Stortinget vedtar derfor en inntektsbevilgning lik utgiftsbevilgningen. Etter loven skal utgiftene fordeles på de ulike grupper av institusjoner etter tilsynsarbeidets omfang. Utgiftene blir derfor innkrevd

etterskuddsvis. Utlikningsbeløpet for 2001 utgjorde 108,050 millioner kroner. At utliknet beløp er mindre enn de regnskapsmessige utgiftene, skyldes at utlikningen tar utgangspunkt i budsjettbevilgningen, at eventuelle overførte midler fra året før trekkes fra og at en del av utgiftene dekkes av folketrygden gjennom fødsels- og sykepengerefusjoner. Kredittilsynets

forslag til utlikning for 2001 ble godkjent av Finansdepartementet 16. mai 2002, som er tidligere enn før. Antall tilsynsenheter som omfattes av utlikningen for 2001 er 8.952, og i 2000 var det 8.402 enheter. Fordelingen på de respektive tilsynsgruppene går fram av tabell 3.

Tabell 3: UTLIKNING FORDELT PÅ TILSYNSGRUPPER

Tilsynsgruppe	Prosent av utliknet beløp i 2000	Prosent av utliknet beløp i 2001
Bank	27,13	27,43
Forsikring	25,71	25,54
Pensjonskasser og -fond	4,80	4,30
Finansieringsforetak	3,71	3,79
Revisorforetak/revisorer	5,04	4,98
Regnskapsførere	6,87	6,78
Verdipapirmarkedet	15,98	16,62
Eiendomsmegling	4,67	4,48
Inkassovirksomhet	2,00	2,09
Holdingselskaper	2,98	2,87
Andre	1,11	1,12
Sum	100,00	100,00

Tabell 4: UTLIKNING 1997–2001 – PROSENTANDEL AV GRUNNLAGET

Tilsynskategori	Beregningsgrunnlag	Prosentandel av grunnlaget		
		1997	2000	2001
Kredittinstitusjoner	Forvaltningskapital	0,0030	0,0024	0,0022
Forsikring	Premieinntekter	0,0324	0,0432	0,0421
Verdipapirforetak	Inntekter fra investerings- og tilleggstjenester	0,1563	0,1551	0,1787
Forvaltningsselskaper for verdipapirfond	Forvaltningskapital	0,0027	0,0028	0,0034
Eiendomsmegling	Provisjonsinntekter	0,2477	0,1736	0,1547
Inkassovirksomhet	Inkassoinntekter	0,2121	0,1674	0,1551
Revisorer	Omsetning	0,1923	0,2147	0,1873

I tabell 4 er det vist hvor stor andel utlikningen utgjorde i prosent av beregningsgrunnlaget for ulike grupper av tilsynsenheter for årene 1997, 2000 og 2001. Selv om det er visse variasjoner mellom gruppene i

utviklingen av belastningen ved utlikningen, er det likevel slik at utgiften betyr lite. Som andel av beregningsgrunnlaget har utgiftene vist en synkende tendens. Dette gjelder selv om Kredittilsynets

utgifter har økt betydelig. Den nominelle økningen i utgiftene fra 1997 til 2000 var på 34,4 prosent, og fra 1997 til 2001 på 41,9 prosent.

Informasjon og kommunikasjon

Kredittilsynet vurderer informasjon og kommunikasjon som et strategisk virkemiddel i tilsynsarbeidet, særlig med sikte på å forebygge brudd på regler og standarder. Informasjonstiltakene retter seg i første rekke mot de foretakene og bransjene det føres tilsyn med, og arbeidet følger prinsippene i den statlige informasjonspolitikken. Kredittilsynet vektlegger kontakten med bransjene under tilsyn, og har jevnlig møter med bransjeorganisasjonene. Tilsvarende møter holdes med samarbeidende myndigheter. Det er faste kontaktmøter med Forbrukerombudet og Forbrukerrådet.

Informasjons- og kommunikasjonsaspektet er inkludert i Kredittilsynets strategi. I 2002 ble det også utarbeidet og vedtatt en ny kommunikasjonsstrategi.

Etter lanseringen av andre generasjons nettsted på Internett og intranett i 2001, ble disse videreutviklet i løpet av 2002. En stadig større andel av Kredittilsynets dokumenter publiseres på nettsidene. I 2002 ble det arbeidet med oppretting av og tilrettelegging for engelskspråklige sider på Kredittilsynets nettsted.

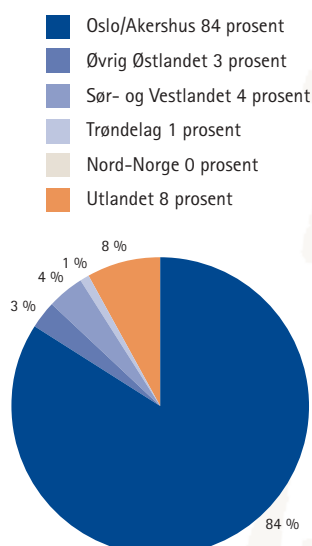
Det er satt i verk tiltak for å sikre at Kredittilsynet følger de retningslinjene som gjelder for bruk av begge målformer. I annet halvår 2002 var fem av seks rundskriv og 28 prosent av pressemeldingene på nynorsk.

I løpet av 2002 ble det sendt ut 20 rundskriv mot 35 i 2001, og 41 pressemeldinger mot 36 i 2001. Det ble avholdt én pressekonferanse.

Kredittilsynet har en betydelig kontaktflate. Årlig møter Kredittilsynets ledelse og øvrige medarbeidere et stort antall representanter for fore-

tak under tilsyn, bransjeorganisasjoner, samarbeidende myndigheter mv. I 2002 ble samtlige besøk i Kredittilsynet registrert. Av alle besøkende var 87 prosent fra Oslo/Akershus og det øvrige østlandsområdet. De registrerte besøkende i Kredittilsynet omfattet i alt 1.635 personer, og fordelte seg slik geografisk: 1.382 fra Oslo/Akershus, 42 fra øvrig Østlandet, 61 fra Sør- og Vestlandet, 21 fra Trøndelag, 5 fra Nord-Norge og 124 besøkende fra utlandet. Selv om de institusjonene Kredittilsynets medarbeidere selv besøker ved stedlige tilsyn mv. er spredt over hele landet, ligger også et flertall av disse i Oslo- og østlandsområdet. Kredittilsynet har derfor med tilfredshet registrert at Regjeringen har ønsket å beholde Kredittilsynet i Oslo hvor tyngden av finansinstitusjoner ligger. Dette er av stor betydning for å kunne utøve et effektivt tilsynsarbeid i god kontakt med brukerne.

Figur 2:
BESØKENDE TIL KREDITILSYNET

Noen sentrale tall og data over tilsynsvirksomheten

Tabell 5: OVERSIKT OVER TILSYNSEHETER PR. 31.12. FOR PERIODEN 1997–2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Banker og finansinstitusjoner						
Sparebanker	133	133	131	130	129	129
Forretningsbanker	13	13	13	13	15	16
Postbanken	1	1	-	-	-	-
Norske bankers filialer i utlandet	12	12	12	12	10	10
Utenlandske bankers filialer i Norge	6	6	8	9	8	8
Finansieringsselskaper	38	34	35	35	35	33
Norske finansieringsselskapers filialer i utlandet	-	-	-	-	2	2
Filialer i Norge av utenlandske finansieringsselskaper	11	12	13	18	21	21
Kredittforetak	8	9	9	11	10	10
Filial i Norge av utenlandsk kredittforetak	0	0	1	1	1	1
Forsikring						
Livsforsikringselskaper	10	10	9	8	8	7
Unit Linked-selskaper (selskaper med investeringsvalg)	6	6	6	6	8	6
Skadeforsikringselskaper	53	52	51	52	53	52
Lokale sjøtrygdslag	18	15	15	14	14	14
Lokale brannkasser	39	38	22	21	20	20
EØS-filialer og utenlandske selskaper v/generalagentur	13	17	21	29	29	29
Forsikringsmeglere	40	41	41	44	49	50
Private pensjonskasser	136	144	132	130	122	120
Pensjonsfond	104	96	84	80	70	65
Kommunale pensjonskasser	29	28	26	30	29	29
Holdingselskaper						
Holdingselskaper	11	11	12	13	12	13
Verdipapirmarkedet						
Verdipapirforetak	61	70	88	93	93	92
Forvaltningsselskaper for verdipapirfond	23	26	27	29	28	24
Oppgjørssentraler	1	1	1	1	1	2
Verdipapirsentralen	1	1	1	1	1	1
Børser	-	-	-	-	1	2
Autoriserte markedsplasser	-	-	-	-	-	2
Eiendomsmegling						
Eiendomsmeglerforetak	381	407	428	479	507	528
Advokater med eiendomsmegling i egen praksis	944	898	928	961	1.016	1.018
Boligbyggelag	-	-	-	77	67	55
Inkassovirksomhet						
Inkassoforetak	123	122	117	115	113	113
Oppkjøpsforetak	-	-	-	-	-	8
Revisorer						
Revisorer	4.058	4.303	4.454	4.640	4.824	5.006
Revisjonsselskaper	468	493	489	507	514	507
Regnskapsførere						
Regnskapsførere	-	-	6.961	5.544	5.856	6.201
Regnskapsførerselskap	-	-	2.325	2.138	2.377	2.415

Bankenes BetalingsSentral AS (BBS) og EDB Business Partner ASA er ikke under direkte tilsyn fra Kredittilsynet, men er relevante for Kredittilsynets tilsynsvirksomhet som leverandør av tekniske løsninger for norske finansinstitusjoner.

Tabell 6: ANTALL STEDLIGE TILSYN FORDELT PÅ INSTITUSJONSTYPER 1997–2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bank/finans ¹	40	47	43	42	51	55 ²
Holdingselskaper ¹	0	0	0	0	2	2
Forsikring ¹	14	17	12	17	12	16 ²
Forsikringsmeglere	2	2	4	3	6	4
Pensjonskasser og -fond	8	7	13	12	5	8
Verdipapirforetak ¹	19	25	23	25	20	20
Andre verdipapirinstitusjoner (inkl. forvaltningsselskaper for verdipapirfond) ¹	11	12	14	2	10	9
Eiendomsmeglere	23	27	68	62	60	71
Inkassoforetak	10	14	7	6	5	6
Revisorer	123	82	128	80	73	32
Datasentraler	2	1	3	0	1	2
Regnskapsførere ³	–	–	47	147	62	41

Tabell 7: SAKER BEHANDLET ETTER DELEGASJON FRA FINANSDEPARTEMENTET 1997–2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Saker behandlet etter lov 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	38	45	45	48	28	50
Saker behandlet etter lov 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	30	28	45	29	13	12
Saker behandlet etter lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	46	94	81	69	64	59
Saker behandlet etter lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet	113	95	74	37	37	36
Saker behandlet etter skatteloven, delegasjon fra Sosialdepartementet iht. TPES-reglene	–	3	3	19	1	–
Saker behandlet etter lov 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	–	–	–	2	0	–

¹ IT-tilsyn i bank, forsikring og verdipapirmarkedet er tatt med under kategoriene Bank/finans (4), Holdingselskaper (2), Forsikring (2), Verdipapirforetak og Andre verdipapirinstitusjoner (6).

² Herav tre stedlige tilsyn i bank og ett i forsikring som ble gjennomført i regi av den svenske Finansinspektionen med deltakere fra Kredittilsynet.

³ Forvaltningen av autorisasjonsordningen for regnskapsførere ble overført til Kredittilsynet fra 1. januar 1999.

Verdipapirmarkedet

Det overordnede målet for regulering og tilsynsvirksomhet er å bidra til at verdipapirmarkedet fungerer godt som kapitalkilde for næringslivet og for investeringsvirksomhet. Foruten tilsynet med de konsesjonsregulerte foretakene i verdipapirmarkedet, føres det tilsyn med overholdelse av de generelle atferdsreglene i markedet.

Tilsynet med foretak gjelder institusjoner med tillatelse til å drive virksomhet etter lov om verdipapirhandel, lov om verdipapirfond, lov om verdipapirsentral og lov om børsvirksomhet. Viktige tilsynsområder er aktørenes finansielle stilling og drift samt virksomhetsreglene.

Kredittilsynet er også tillagt utrednings- og forvaltningsoppgaver, herunder informasjons- og opplysningstiltak.

Verdipapirforetak

Tilsyn

Markedssituasjonen gjennom året, med fallende aktivitetsnivå, påvirket foretakenes resultater i betydelig grad. Som en konsekvens av dette, var tilsynet med foretakene i større grad enn normalt rettet mot økonomiske forhold, særlig kapitaldekning og likviditet. Generelt var foretakene tidlig ute med å redusere kostnadene for i noen grad å kompensere for inntektsbortfallet. Med enkelte unntak var kapitaldekningen tilfredsstillende.

Kredittilsynet gjennomførte 20 stedlige tilsyn i verdipapirforetak i løpet av 2002. Som i tidligere år ble det lagt vekt på at foretakene hadde utarbeidet og implementert tilstrekkelige systemer og rutiner for å gjennomføre en forsvarlig internkontroll. I tillegg til løpende faste tilsyn ble det gjennomført et antall ad hoc-undersøkelser spesielt rettet mot foretakenes etterlevelse av bestemmelsene om god forretningskikk og krav til organiseringen av virksomhe-

ten. I denne forbindelse ble det avdekket tilfeller av manglende kontrollsystemer som hadde resultert i at enkelte kunder usaklig var tilgodesett på bekostning av andre. Disse forholdene ble påpekt, og det ble ved ett tilfelle gitt pålegg om retting. Krav til korrekt føring av ordrejournaler ble fulgt særskilt opp.

Ved utgangen av 2002 var det 92 verdipapirforetak som hadde konsesjon til å utøve en eller flere investeringstjenester. Det er store forskjeller i størrelse og organisering av verdipapirforetakene. Oppfølgingen av foretakene er i stor grad basert på opplysninger som gis i innsendte kapitaldekningsrapporter og kvartalsoppgaver. Dataene bearbejdes og systematiseres i egne interne rappor-

ter. Disse gir viktig informasjon i forbindelse med utvelgelse og prioritering av tilsynsobjekter og analyser av verdipapirmarkedet.

Som følge av svakere resultater i foretakene var oppfølging av foretakenes soliditet (netto ansvarlig kapital) et prioritert område i 2002. Erfaringene fra dette arbeidet har vist at det i enkelte tilfeller har opp-

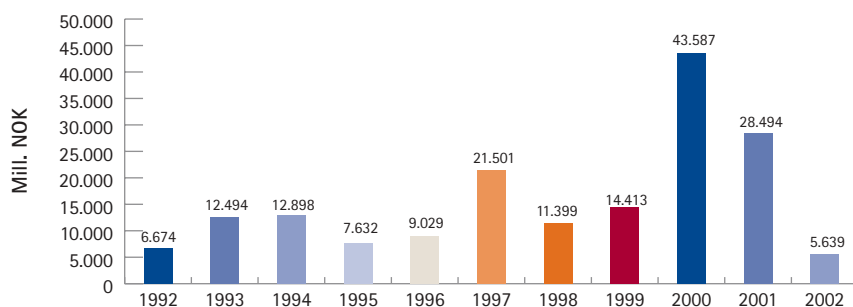
stått behov for å pålegge ekstraordinær rapportering til Kredittilsynet. Dette gjelder blant annet for enkelte mindre foretak som i løpet av året fikk en betydelig svekket inntjenings-
evne.

Det ble i 2002 gjennomført samordnet tilsyn i ett større verdipapirforetak med hovedvekt på IT-relaterte problemstillinger.

Tabell 8: VERDIPAPIRFORETAK

	2000	2001	2002
Foretak med konsesjon	93	93	92
Nye foretak med konsesjon	20	15	5
Foretak som har levert inn konsesjon	14	14	6
Foretak som har blitt fratatt konsesjon	1	1	0
Foretak som kun har konsesjon for markedsføring av finansielle instrumenter	18	13	13
Foretak som kun har konsesjon for aktiv forvaltning	6	9	9
Foretak som både har konsesjon for aktiv forvaltning og markedsføring av finansielle instrumenter	18	18	19
Foretak som har konsesjon for alle investeringstjenestene beskrevet i verdipapirhandelloven § 1-2	6	12	9

Figur 3:
AKSJEEMISJONER (VOLUM)
VED OSLO BØRS

Kilde: Oslo Børs

Utredning og forvaltning

Det har i noe tid vært meldt inn behov for å organisere virksomheten aktiv forvaltning i verdipapirforetak slik at kompetanse om investeringsbeslutninger kan utnyttes på en mer rasjonell og fleksibel måte, spesielt innenfor konsern. På bakgrunn av dette utarbeidet Kredittilsynet i 2002 et forslag til forskrift om verdipapirforetaks bruk av oppdragstakere (utkontraktering). Forskriften bygger i hovedsak på tilsvarende forskrift for forvaltningsselskaper for verdipapirfond.

Kredittilsynet fremmet videre forslag til forskrift om krav til utstedelse ved verdipapirforetaks handel med børsnoterte kjøpsretter og salgsretter uten medvirkning av oppgjørssentral.

Kredittilsynet utarbeidet i 2002 forslag til endring av verdipapirhandelloven kapittel 2a om ansattes egenhandel i finansielle instrumenter. Bakgrunnen for forslaget var utfallet av en større sak som var til behandling av påtalemyndighetene i 2001.

På bakgrunn av nevnte sak mener Kredittilsynet at det er prinsipielt uheldig at det blir stilt mindre krav til personer som har ledende stillinger i forvaltning av og arbeid med verdipapirer, enn til andre ansatte.

I tillegg fremmet Kredittilsynet forslag om å oppheve bestemmelsene om rapportering av ansattes egenhandel til Kredittilsynet. Hovedbegrunnelsen for forslaget er at det er bedre i samsvar med prinsippene for internkontroll at foretakene selv følger opp ansattes egenhandel. Samtidig vil dette forenkle arbeidet med innrapportering fra foretakene til Kredittilsynet.

210.000.000

Forvaltningsselskaper for verdipapirfond

Tilsyn

Ved utgangen av 2002 var det i alt 24 forvaltningsselskaper, noe som var en liten nedgang i antall forvaltningsselskaper i forhold til 2001. Antallet verdipapirfond økte i samme periode fra om lag 390 til 419.

Det ble i 2002 gjennomført 7 stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond.

Det ble avdekket at et foretak hadde en systematisk form for ordreinnleggelse i illikvide aksjer som førte til at kursen som inngikk i beregningen av verdien på aksjeporteføljen var høyere enn den ellers ville være. Etter en totalvurdering konkluderte Kredittilsynet med at det ikke forelå skjellig grunn til mistanke om at bestemmelsen om urederlig kursmanipulering var overtrådt. Forvaltningsselskapet ble imidlertid gitt pålegg om å rette sine rutiner i forbindelse med ordregiving.

Som en konsekvens av de betydelige kurssvingningene i aksjemarkedene siste halvår 2001 og den finansielle krisen i Kværner samme høst, fastsatte Kredittilsynet arbeidet med å sikre at forvaltningsselskapene har tilstrekkelig beredskap i forhold til å håndtere suspensjon av verdiberegning og innløsning av andeler i verdipapirfond i situasjoner der verdiberegning er vesentlig vanskeligjort.

Forvaltningsselskapene sender inn kvartalsoppgaver til Kredittilsynet. Det dokumentbaserte tilsynet er særlig knyttet til om forvaltningsselskapene overholder plasseringsbegrensningene som er fastsatt i lov om verdipapirfond. Kredittilsynets erfaringer er at rapporteringen av plasseringsbestemmelsene hovedsakelig blir overholdt. Imidlertid har det gjennom den løpende rapporteringen blitt avdekket at det fortsatt er enkelte forvaltningsselskaper som har brutt plasseringsbestemmelsen.

Kredittilsynet vil fortsette å prioritere dette arbeidet framover.

Det ble i 2002 gjennomført et samordnet tilsyn i ett større forvaltningsselskap med hovedvekt på IT-relaterte problemstillinger.

Utredning og forvaltning

I tillegg til løpende forvaltningsoppgaver, ble det i 2002 arbeidet med følgende regelendringer:

Styremedlemmer

Endringsloven til verdipapirfondloven som ble vedtatt i juni 2001, stilte nye krav til både forvaltningsselskaper og fond. I henhold til særlige overgangsregler ble forvaltningsselskapene gitt frist til 1. mars 2002 med å oppfylle blant annet krav til styret i selskapene. Kredittilsynet foretok en egnethetsvurdering av styremedlemmene i henhold til de nye bestemmelsene.

Nye fondsvedtekter

Kredittilsynet utarbeidet nye standardvedtekter for verdipapirfond etter at det ble innført endrede krav til fondsvedtekter i verdipapirfondloven. Forvaltningsselskapene hadde frist til 1. august 2002 med å oppfylle de nye kravene til vedtekter. Nye vedtekter for ca. 400 verdipapirfond, utarbeidet av forvaltningsselskapene i henhold til standardvedtektene, ble godkjent av Kredittilsynet.

Utkontraktering

Forskrift om forvaltningsselskaper for verdipapirfonds bruk av oppdragstakere (utkontraktering) trådte i kraft 8. juli 2002. Forskriften bygger på et forslag fra Kredittilsynet, og regulerer forvaltningsselskapenes adgang til å sette bort bestemte oppgaver, deriblant kapitalforvaltningen, til et annet foretak. Dette er forutsatt at sistnevnte har de tillatelsene som er påkrevd. Utkontraktering forutsetter at det gis melding til Kredittilsynet

om slik avtale med annet foretak. Slike regelendringer vil kunne bidra til at investeringskompetanse i finanskonsern kan konsentreres og utnyttes mer effektivt.

Markedsføring av utenlandske verdipapirfond

Forskrift om markedsføring av utenlandske verdipapirfond trådte i kraft 8. juli 2002. Kredittilsynet utarbeidet forslag til forskriften allerede ved slutten av 2001. UCITS-fond, det vil si fond som er godkjent for markedsføring i EØS-området, skal fortsatt kunne markedsføres i Norge ved melding til Kredittilsynet og registrering av fondet. Slik registrering kreves også for markedsføring gjennom verdipapirforetak. Andre fond kan i henhold til den nye forskriften bare markedsføres etter særlig tillatelse.

Derivatforskriften

Finansdepartementet fastsatte 8. juli 2002 ny forskrift om verdipapirfonds handel med derivater. Forskriften bygger på et utkast utarbeidet av Kredittilsynet. Forskriften utvider verdipapirfonds adgang til investering i derivater, blant annet åpnes det for handel med unoterte derivater dersom disse «cleares» av en oppgjørssentral eller inngås mot kvalifisert motpart. Verdipapirfond gis for øvrig adgang til å sikre seg mot valutarisiko ved hjelp av derivater.

Informasjonsplikt

Kredittilsynet har utarbeidet forslag til forskrift om forvaltningsselskapenes informasjonsplikt i forbindelse med salg av fondsandeler og etterfølgende rapportering. Hovedformålet med forskriften er at andelseierne på en enkel måte skal kunne sammenligne sparing i verdipapirfond med andre sparealternativer, samt at de ved kjøp av fondsandeler skal få informasjon om hvilken risiko sparing i fond utgjør sammenlignet med andre sparealternativer.

Kapitalkrav

I henhold til verdipapirfondloven skal forvaltningsselskapene ha en ansvarlig kapital som minst tilsvarer 125.000 euro. Kredittilsynet har utarbeidet utkast til forskrift om beregning av, og krav til startkapital og ansvarlig kapital. Utkastet til forskriften er ment å ivareta de kravene som stilles til startkapital og ansvarlig kapital etter de seneste endringene i relevante EU-direktiver.

Forvalterregistrering

Samtidig med at den nye loven om registrering av finansielle instrumenter (verdipapirregisterloven) ble vedtatt i juli 2002, ble verdipapirfondloven endret slik at det åpnes for forvalterregistrering i forvaltningsselskapenes andelseierregistre.

Kredittilsynet har utarbeidet forslag til forskrift om forvalterregistrering i verdipapirfonds andelseierregister.

Differensiert forvaltningsgodtgjørelse og utlån

Verdipapirfondloven ble endret i 2001 for å gi forvaltningsselskapene adgang til å praktisere differensiert forvaltningsgodtgjørelse. Dette innebærer at forvaltningsprovisjonen ved investering i ett og samme fond vil kunne variere med investeringens størrelse. Det er for øvrig åpnet for at verdipapirfond mot betryggende sikkerhet skal kunne drive utlån av finansielle instrumenter. Dette vil gjøre det mulig å øke inntektene for et fond ved at det mottar godtgjørelse for utlån av finansielle instrumenter. Som følge av disse endringene har Kredittilsynet utarbeidet forslag til forskrifter, som ble fastsatt 6. januar 2003 av Finansdepartementet.

På bakgrunn av endringer i Rådskonferensdirektiv 85/611/EØF (UCITS) utarbeidet Kredittilsynet to hørings-

notater med forslag til endringer i verdipapirfondloven. Det er blant annet foreslått å åpne for at forvaltningsselskaper kan tilby individuell porteføljeforvaltning i tillegg til forvaltning av egne fond. I tillegg skal de kunne tilby investeringsrådgiving og oppbevaring og forvaltning av fondsandeler. Det er også foreslått regler om «forenklet prospekt» som innebærer at forvaltningsselskapene må utarbeide en forenklet variant av fullt prospekt, samt at det er foreslått endringer i verdipapirfondloven om de produktene som tilbys.

Markedets infrastruktur

Kredittilsynet har tilsyn med VPS, Oslo Børs, NOS Clearing ASA, Nord Pool ASA, Nord Pool Clearing ASA (tidligere NECH) og Imarex (International Maritime Exchange AS). I løpet av 2002 hadde Kredittilsynet stedlige tilsyn i Nord Pool ASA og Oslo Børs.

Stortinget vedtok lov om registrering av finansielle instrumenter i juli 2002. Loven trådte i kraft 1. januar 2003. Med den nye loven oppheves Verdipapirsentralens (VPS) rettslige monopol for registrering av finansielle instrumenter. Loven innebærer at Kredittilsynet skal vurdere regelverk og forretningsvilkår for verdipapirregistervirksomhet. Kredittilsynet har, delvis i samarbeid med VPS, utarbeidet forslag til forskrifter knyttet til verdipapirregisterloven. Forslagene er oversendt Finansdepartementet. Kredittilsynet har selv kompetanse til å fastsette forskrifter til enkelte av hjemlene i verdipapirregisterloven. Disse er forberedt, og ventes å være klare til verdipapirregisterlovens ikrafttredelse.

Verdipapirregisterloven innebærer også at VPS må omdannes fra selveiende institusjon til allmennaksjeselskap og søke om konsesjon i henhold til bestemmelsene i loven. Kredittilsynet gav Finansdepartementet positiv tilråding i konsesjons-søknaden fra VPS.

Markedet for verdipapirer og andre finansielle instrumenter er gjenstand for en kontinuerlig teknologisk og strukturell utvikling. Det foregår derfor en gjensidig tilpasning mellom regelverksutvikling, produktutvikling og systemutvikling. Avhengigheten av en robust infrastruktur blir stadig større. Konsekvensene av driftsavbrudd eller feil hos viktige institusjoner som utgjør infrastrukturen, vil kunne være store. Som tilsynsansvarlig ønsker Kredittilsynet å bidra til at risikoen for alvorlige problemer reduseres til et minimum.

I 2002 prioriterte Kredittilsynet å foreta tilsyn med vekt på foretakenes bruk av informasjonsteknologi, der forhold knyttet til sikkerhet og sårbarhet var sentrale vurderingstemaer.

Det ble foretatt 6 spesielle IT-tilsyn hos de mest sentrale aktørene i verdipapirmarkedets infrastruktur.

Kraftmarkedet var preget av høye markedspriser mot slutten av 2002. De høye prisene skyldes blant annet en uvanlig nedbørsfattig sommer og høst kombinert med lave temperaturer i Norden mot slutten av året. Kraftderivatkontraktene med avtalt levering i perioden januar-april 2003 ble ved kraftderivatbørsen Nord Pool ASA omsatt til historisk sett svært høye priser. De høye prisene antas primært å ha sammenheng med lav magasinbefylling i det nordiske vannkraftsystemet, noe som gir en vesentlig redusert tilbudsmengde gjennom vinteren 2002–2003.

Prissvingningene var også høye i kraftderivatmarkedet mot slutten av 2002, noe som førte til forflytninger av store verdier mellom clearingmedlemmene i Nord Pool Clearing ASA. Som følge av at Kredittilsynet har tilsyn med Nord Pool ASA og Nord Pool Clearing ASA, har det vært viktig for Kredittilsynet å følge utviklingen i kraftmarkedet nøye.

Tilsyn med de alminnelige atferdsreglene i verdipapirhandeloven

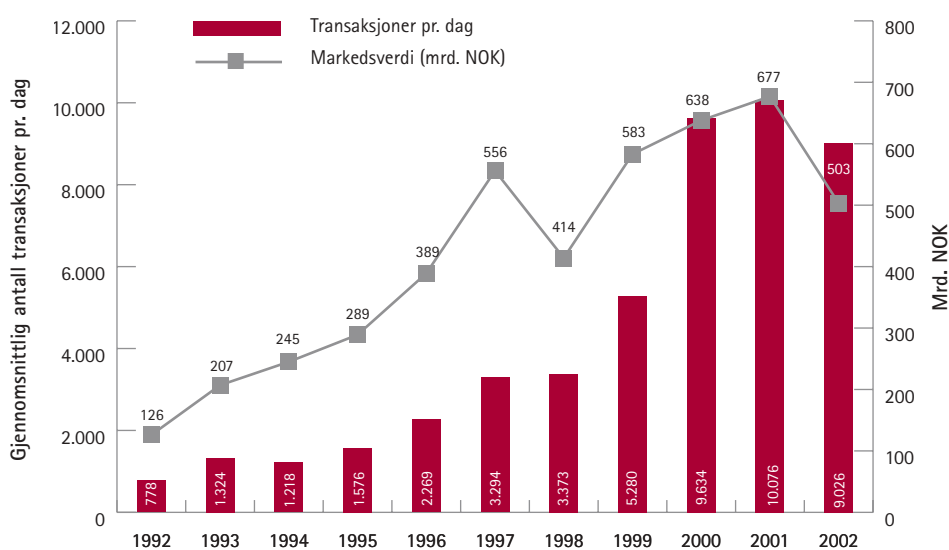
Tilsynsarbeidet på området skal sikre håndhevelse av de generelle atferdsreglene i verdipapirhandeloven. Sentralt står reglene om ulovlig innsidehandel og kursmanipulering. Bestemmelser om taushetsplikt og forbud mot rådgiving, samt særskilte regler om meldeplikt for primærinnside og flaggingsbestemmelsene,

følges også opp. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot en vid krets; investorer, utstedere og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet er å avdekke og forfølge ulovlig opptreden i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for frakt- og

kraftderivater. Gjennom virksomheten er det et mål å tilkjennegi overfor potensielle lovbrøyttere at overtredelse er forbundet med risiko, samt bidra med andre tiltak som antas å ha en preventiv virkning i forhold til lovovertrødelse.

Tilsynsoppgaver og -ressurser

Figur 4:
OMSETNING OG ANTALL HANDLER
VED OSLO BØRS

Kilde: Oslo Børs

Flertallet av de sakene som ble utredet i 2002 var oversendt fra Oslo Børs. Ifølge avtale mellom Oslo Børs og Kredittilsynet skal terskelen for mistanke før oversendelse til Kredittilsynet være lav. Kredittilsynet undersøkte i 2002 en rekke saker hvor det forelå mistanke om overtredelse av innsidestemmelsene. I forhold til disse undersøkelsene vil et viktig ledd i arbeidet være å få oversikt over hvem som står bak de aktuelle transaksjonene. I verdipapirer med stor omsetning vil det normalt være mange transaksjoner som er gjenstand for undersøkelse, noe som er tidkrevende. Videre må det avgjøres hvilke opplysninger de aktuelle personene har hatt da de handlet. En av sakene som ble oversendt ØKOKRIM dreide seg om en megler i et verdipapirforetak som, etter Kredittilsynets oppfatning, gav kurs-sensitive opplysninger videre til en av sine kunder. I samme sak er det også mistanke om at megleren har tilskyndet kunder til handel i de samme verdipapirene, det vil si uten å ha gitt opplysningene videre til disse kundene.

Kredittilsynet undersøkte flere saker hvor det forelå mistanke om kursmanipulering. I forhold til kursmanipulering vil det kunne være avgjørende å påvise at parter har samarbeidet, eller at en persons opptreden har vært motivert ut fra ønske om å påvirke kursen på et verdipapir. En av sakene som ble oversendt ØKOKRIM knytter seg til en megler i et verdipapirforetak som, etter Kredittilsynets oppfatning, ureddelig søkte å påvirke kursen på en kjøpsrett («warrant») ved å legge inn ordre i underliggende aksje. Dette ble gjort på en slik måte at det påvirket kursen som ble stilt av «market-maker» i kjøpsretten. Verdipapirforetakets kunder fikk på denne måten kjøpsretten til en lavere kurs, eller solgte den til en høyere kurs enn det som ellers hadde vært mulig.

Kredittilsynet har registrert flere tilfeller der Internett blir brukt for å spre villedende eller uriktig informasjon av betydning for kursen på verdipapirer. Kredittilsynet ser alvorlig på denne type atferd, som kan være

svært skadelig for berørte utstederselskaper og tilliten til markedet. Det er også bekymringsfullt at dette er et område hvor oppdagelsesrisikoen nok oppleves som liten. Kredittilsynet har foreslått endringer i verdipapirhandelloven slik at Kredittilsynet skal gis hjemmel til å kreve utlevert såkalte IP-adresser fra aktuelle nettsteder. Videre har Kredittilsynet gitt enkelte innspill til arbeidet med ny lov om elektronisk kommunikasjon om krav til oppbevaring og loggføring av kommunikasjonsdata.

Etter Kredittilsynets henvendelse til Nord Pool ASA om mulig manipulering i kraftmarkedet rundt påsketider i 2002, ble det satt i gang en større undersøkelse. Undersøkelsen ble hovedsakelig utført av Nord Pool ASA. Bakgrunnen for undersøkelsen var indikasjoner på at noen ureddelig hadde søkt å påvirke kursen i det finansielle markedet for kraft gjennom å påvirke spotmarkedprisene. Undersøkelsen avdekket ingen irregulære forhold. Den grundige undersøkelsen var likevel nyttig, og

gav verdifull erfaring med utredninger i kraftderivatmarkedet. Et forhold som ble avdekket var formelle hindringer med å få utlevert relevante data fra den finske systemoperatøren. Ettersom finske aktører utgjør en viktig del av markedet, vil spørsmålet bli drøftet videre med finske myndigheter.

Dersom Kredittilsynet finner skjellig grunn til mistanke om brudd på atferdsreglene i verdipapirhandelloven, vil saken normalt bli oversendt påtalemyndighetene for videre oppfølging.

I løpet av 2002 ble tre saker hvor det forelå slik mistanke om ulovlig innsiddehandel og/eller brudd på taushetsplikt oversendt ØKOKRIM. Videre ble to saker om kursmanipulering oversendt. Når det gjelder brudd på meldepliktig verdipapirhandel, ble 27 saker politianmeldt i 2002. I løpet av 2002 kom det inn 326 saker fra Oslo Børs vedrørende meldeplikt, mot 536 saker i 2001. Nedgangen fra 2001 skyldes i første rekke færre innkomne saker. Til tross for dette behandlet

Kredittilsynet flere slike saker i 2002 enn i tidligere år, det vil si at det ble behandlet en del saker som stod som ubehandlet ved inngangen til 2002. Kredittilsynet merket seg under behandlingen av disse sakene at en del av de mottatte sakene fra Oslo Børs er mindre alvorlige, eller av en slik art at det ikke foreligger brudd på meldeplikten. I 2002 ble 14 saker mot utstederselskaper og personer avgjort ved forelegg. To saker ble avgjort ved dom. I begge tilfeller ble tiltalte frifunnet for straff. En av disse sakene er anket av ØKOKRIM.

I 2002 tok ØKOKRIM ut tre tiltaler i saker oversendt av Kredittilsynet om ulovlig innsiddehandel og markedsmanipulering. Når det gjelder kursmanipulering ble det i perioden avsagt én felle dom samt vedtatt ett forelegg.

Kredittilsynet undersøkte i 2002 flere tilfeller av brudd på flagepliktig verdipapirhandel. I samsvar med det som ble sagt i forarbeidene til gjeldende lov om verdipapirhandel og i

lys av uttalelsene i en høyesterettsdom i 2002, vil Kredittilsynet i sin praksis legge til grunn at det er gjentatte eller grovere brudd som skal oversendes påtalemyndighetene. Kredittilsynet oversendte én sak til påtalemyndighetene i 2002.

Også i 2002 ble det arbeidet med å videreutvikle samarbeidet mellom Kredittilsynet, Oslo Børs og ØKOKRIM. Dette foregikk blant annet gjennom felles seminarer for medarbeiderne i de tre virksomhetene. I tillegg har Kredittilsynet hatt et godt samarbeid med Nord Pool i perioden. Målet med samarbeidstiltakene er å effektivisere den samlede markeds- overvåkingen. Temaer som har blitt drøftet har omfattet rutiner, prioriteringer og rettslige problemstillinger knyttet til virksomhetenes arbeid.

Bank, finans og forsikring

Tilsynet med bank, finans og forsikring skal sikre betryggende soliditet, risikobevisssthet og styring og kontroll i foretakene. Tilsynsarbeidet består av stedlig og dokumentbasert tilsyn. I tillegg er Kredittilsynet tillagt forvaltnings- og utredningsoppgaver samt regelverksarbeid.

Dokumentbasert analyse

I det dokumentbaserte tilsynet føres det løpende tilsyn med at finansforetakene oppfyller ulike lovkrav – blant annet knyttet til kapitaldekning, likviditet og store engasjementer. I samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Norges Bank legges det ned betydelige ressurser i vedlikehold og videreutvikling av systemer for innrapportering av data fra kredittinstitusjoner og forsikringsselskaper.

Det dokumentbaserte tilsynet med finansforetak omfatter overvåking og analyse av kredittinstitusjoners og forsikringsselskapers lønnsomhet, soliditet og risiko. Det blir utarbeidet både regelmessige analyser og ad hoc-analyser av aktuelle problemstillinger. Kvartalsvise rapporter om resultat- og soliditetsutviklingen i

finansforetakene blir lagt ut på Kredittilsynets Internett-sider, og kvartalsvise pressemeldinger belyser de viktigste utviklingstrekkene. I Kredittilsynets makroøkonomiske overvåking følges utviklingstrekk i norsk og internasjonal økonomi som kan ha betydning for finansiell stabilitet. Halvårlige rapporter, som er unntatt offentlighet, blir oversendt Finansdepartementet og Norges Bank. Fra og med 2003 offentliggjør Kredittilsynet hvert år en sammenfattende vurdering av tilstanden i norsk finansnæring. Det vises til rapporten *Tilstanden i finansmarkedet i 2002*.

Bankene oppnådde svakere resultater i 2002 enn i 2001. Svekkelsen i resultater skyldtes dels lavere inntek-

ter som følge av utviklingen i aksjemarkedet, men også høyere tap på utlån bidro til nedgangen. Flere mindre banker hadde underskudd i sine regnskaper. Samlet sett var kjernekapitaldekningen for bankene stabil sammenlignet med 2001, blant annet som følge av redusert utlånsvekst i mange banker. Tapsavsetningene økte markert i 2002. For norske banker lå fortsatt samlede tapsavsetninger i forhold til utlån likevel på et lavt nivå.

Resultatene innen forsikring var svake også i 2002, hovedsakelig som følge av nedgangen i aksjemarkedene. Bufferkapitalen i livsforsikringsselskapene ble ytterligere redusert fra nivået ved inngangen til året. Både livs- og skadeforsikringsselska-

pene foretok betydelige nedslag i aksjer for å tilpasse risikokapasiteten til sin risikobærende evne. Flere år med svake tekniske resultater i skadeforsikring førte til betydelige premieøkninger fra og med 2000. Premieøkningene har bidratt til bedre tekniske resultater de siste årene, og i 2002 fortsatte bedringen av det forsikringsmessige regnskapet. Svake finansinntekter førte likevel til svake resultater for skadeforsikrings-selskapene samlet sett.

I det dokumentbaserte tilsynet med banker og andre kredittinstitusjoner ble det også i 2002 lagt vekt på utviklingen i mislighold, tap og soliditet. En rekke mindre og mellomstore banker har over flere år økt sin kredittrisiko gjennom en betydelig utlånsvekst, samtidig som aktivitetsnivået i deler av norsk økonomi er

svekket. I 2002 var det en markant økning i misligholdte lån og utlånstap. Både mislighold og utlånstap i forhold til samlet utlånsmasse lå likevel fortsatt på et lavt nivå for bankene samlet sett. Dokumentbasert analyse av utvikling i lønnsomhet, likviditet og soliditet i enkeltforetak gir viktige innspill til utvelgelse av foretak for stedlig oppfølging.

I det dokumentbaserte tilsynet ble det gjennomført en rekke undersøkelser av bankenes kredittrisiko. I boliglånsundersøkelsen ble bankene blant annet bedt om å rapportere ulike forhold knyttet til utlån med pant i bolig, blant annet belåningsgrad og tilleggssikkerheter. Bankene ble også bedt om å redegjøre for kredittpraksis og omfang av utlån med pant i verdipapirer. Slike lån har samlet sett et begrenset omfang i

Norge, men veier for enkelte banker relativt tungt. Kredittilsynet gjennomførte også i 2002 en undersøkelse av bankenes eksponering og deres egne vurderinger av risiko forbundet med utlån til utvalgte næringer. Blant annet inngikk utlån til næringseiendommer i disse undersøkelsene. Resultatene fra disse undersøkelsene er omtalt i rapporten *Tilstanden i finansmarkedet i 2002*. I det løpende dokumentbaserte tilsynet ble det i 2002 lagt vekt på overvåking av store engasjementer og endringer i bankenes finansiering og likviditet. Det er blant annet innført en forbedret rapportering av løpetid for bankenes finansiering og plasseringer. I samarbeid med Norges Bank ble det gjennomført en analyse av bankenes motpartseksponeringer, herunder i valutaoppgjøret.

Også gjennom det dokumentbaserte tilsynet ble det lagt betydelig vekt på oppfølging av situasjonen i forsikringsselskapene. Ekstraordinære rapporter av livsforsikringsselskapenes risikoksponeering og bufferkapital ble gjennomført ved flere anledninger. Stresstester ble løpende benyttet for å vurdere selskapenes sårbarhet for videre fall i aksjemarkedene, og for eventuelle fall i rentemarkedene. Resultatene fra testene inngikk i stedlig oppfølging, eller ble drøftet i andre møter med selskapene. De svake aksjemarkedene påvirket også resultatene i de blandede finanskonsernene, som dominerer det norske finansmarkedet. Den finansielle situasjonen i disse konsernene ble også fulgt opp gjennom en kombinasjon av dokumentbasert og stedlig tilsyn.

I den makroøkonomiske overvåkingen ble det i 2002 lagt vekt på konsekvensene for norsk finansnæring av den internasjonale konjunktursvekslingen og de svake aksjemarkedene. Det var fortsatt oppmerksomhet på den ulike utviklingen i de forskjellige delene av norsk økonomi og betydningen for bankenes kreditt risiko. Aktiviteten i konkurranseutsatt sektor er markert svekket, mens kredittveksten til husholdningene, blant annet til boliglån og forbrukslån, fortsatte å vokse sterkt. I den makroøkonomiske overvåkingen følges spesielt utviklingen i kredittmarkedet, boligmarkedet og markedet for næringseiendommer.

Internasjonalt seminar om de nordiske bankkrisene
Kredittilsynet arrangerte 11.–12. september 2002 et internasjonalt seminar om finanskriser. Bakgrunnen for seminaret var de omfattende bankkrisene i Norge, Sverige og Finland på begynnelsen av 1990-tallet. Danmark og Island unngikk problemer av samme omfang. Internasjonalt har de siste 15–20 årene vært preget av finanskriser i en rekke land.

Styreleder i Kredittilsynet, Finn Hvistendahl, åpnet seminaret, og presenterte bakgrunn og formål for dette. Han viste blant annet til at de samfunnsøkonomiske kostnadene ved finanskriser er vanskelig å beregne og ofte er større enn det som kan tallfestes. I sitt innlegg *The Nordic Banking Crises from an International Perspective* gav Stefan Ingves fra IMF en oversikt over internasjonale erfaringer med kriser, mens representanter oppnevnt av de nordiske tilsynsmyndighetene redegjorde for erfaringene fra de enkelte nordiske landene. Professor ved Handelshøyskolen BI, Erling Steigum, analyserte den norske krisen i foredraget *The Norwegian Boom-Bust Cycle and*

Banking Crisis Revisited. Lars Jonung, forskningsrådgiver i EU-kommisjonen, analyserte bank- og valutakriser i de nordiske landene i et historisk perspektiv.

Claes Norgren, generaldirektør i den svenske Finansinspektionen, vurderte mulige konsekvenser for finansiell stabilitet av de nye kapitaldekningsreglene som er under utforming. Carl-Johan Granvik i Nordea sammenlignet bankenes risikostyring og -kontroll rundt 1990 og i dag, mens Ernest Napier fra Standard & Poor's i New York gav en vurdering av nye finansielle produkter og teknikker i foredraget *Trends in Credit Risk Management: Can Systemic Banking Crises Be Avoided?* Seminaret ble avsluttet med en paneldebatt og påfølgende oppsummering av Kredittilsynets direktør Bjørn Skogstad Aamo. Han minnet om at det er viktig å bidra til at den kollektive hukommelsen holdes ved like, samtidig som at man må være oppmerksom på at en eventuell ny krise ikke nødvendigvis vil være lik den forrige. Det vises til Kredittilsynets nettsted på Internett, www.kredittilsynet.no, for foredrag og en oppsummering av seminaret.

Stedlig tilsyn

Et hovedformål med stedlige tilsyn i finansnæringen er å se til at institusjonene har nødvendig soliditet, og at styrings- og kontrollsystemene sikrer tilfredsstillende risikostyring og internkontroll.

I 2002 ble det gjennomført 85 inspeksjoner i banker, finansieringsselskaper, livsforsikrings- og skadeforsikringsselskaper, pensjonskasser og forsikringsmeglere. Kredittilsynet har i betydelig grad vært involvert i det nordiske tilsynssamarbeidet om Nordea og If Skadeforsikring, og deltok som ledd i samarbeidet på fire inspeksjoner i regi av den svenske Finansinspektionen.

Banker

Det ble i løpet av 2002 gjennomført 47 inspeksjoner i forretnings- og sparebanker.

Bankers kredittrisiko

For de tre største bankene viser bankenes egne systemer for måling av kredittrisiko at porteføljekvaliteten har forverret seg noe gjennom det siste året. Som ledd i oppfølgingen av bankenes kredittrisiko er enkelte mellomstore bankers næringslivs-portefølje testet mot Norges Banks nye modell for analyse av tapssannsynlighet. Analysene indikerer at de fleste testede bankene har posisjonert seg med en noe høyere risikoprofil enn det gjennomsnittet av foretakssektoren totalt og næringslivet lokalt representerer. Videre ser det ut til at bankene ikke klarer å foreta en tilstrekkelig differensiert prising av risikoen. I tillegg til den gradvis økende kredittrisikoen, er enkelte banker påført ytterligere tap i kjølvannet av kollapsen i Finance Credit-systemet i november 2002.

Inspeksjonene i 2002 bekreftet at en del mindre sparebanker har de senere årene økt sin kredittrisiko gjennom økt satsing på bedriftssegmentet. Det økte risikonivået kan representere en reell trussel mot enkelte bankers selv-

stendighet. Økte tap skyldes også ofte dårlig bankhåndverk i kombinasjon med svakere konjunkturer. Kredittkompetansen på bedriftskundesiden i mindre sparebanker er et kritisk område.

Som et ledd i det løpende tilsynsarbeidet med bankenes kreditteffektivitet, ble det våren 2002 gjennomført en kartlegging av de største bankenes bruk av kredittrisikomodeller. EDB Fellesdata AS ble også vurdert fordi datasentralens risikoklassifikasjonssystem benyttes av de fleste mindre bankene. Kredittrisikostyringsmodellene i de tre største bankene er relativt avanserte, men er fortsatt under løpende utvikling. Også de mellomstore bankene arbeider aktivt med å forbedre sine interne klassifikasjonsmodeller, men generelt synes de fleste mindre og mellomstore bankene å ha et forbedringspotensial for aktiv bruk av risikoklassifikasjonssystemer som et verktøy for kredittgivning, prising og porteføljevervåking.

Bankenes likviditetsrisiko

Høsten 2002 ble det gjennomført en likviditetsundersøkelse som inkluderte de elleve største bankene i Norge. Formålet var å få en mer systematisk oversikt over bankenes praksis for styring og kontroll av likviditetsrisiko, samt oversikt over utviklingen i bankenes faktiske risikonivå. Undersøkelsen var et ledd i den løpende tilsynsmessige oppfølgingen av bankene, og vil samtidig utgjøre en plattform for arbeidet med innføring av risikobasert tilsyn.

Undersøkelsen viser at bankene i varierende grad tilfredsstillende internasjonale standarder for styring og kontroll, men de største norske bankene har de senere årene forbedret sin styring av likviditetsrisikoen. I økt grad skjer styring og kontroll nå ut fra rammer som skal sikre en diversifisert finansieringsstruktur. Blant annet benyttes stresstester i økende

grad. Kredittilsynets beregninger viser at det er en betydelig spredning i likviditetsrisikoen mellom de elleve største bankene.

I desember 2002 ble det gjennomført en ny likviditetsundersøkelse av 19 banker som enten hadde store engasjementer med Finance Credit-systemet, eller som hadde vist negative resultater i løpet av 2002. Undersøkelser viser at flere enkeltbanker hadde en ikke ubetydelig likviditetsrisiko ved utgangen av 2002. Denne risikoen krever stor oppmerksomhet fra bankledelsen og tett oppfølging fra Kredittilsynet.

Bankenes markedsrisiko

Bare et fåtall banker har plassert mer enn 3 prosent av forvaltningskapitalen i aksjer, og ingen har overskredet maksimalgrensen på 4 prosent. Det fallende aksjemarkedet i andre og tredje kvartal 2002 bidro likevel sterkt til at noen banker fikk negative resultater enkelte kvartaler. Svak oppfølging av låneengasjementer sikret med pant i aksjer har også i enkelte tilfeller nødvendiggjort betydelige tapsavsetninger.

Enkelt saker

På grunnlag av innspill fra kontrollkomiteen og oppslag i pressen, ble Nettet Sparebank inspisert i måneds-skiftet juli/august 2002. I de merkningene som fulgte ble det framsatt sterk kritikk både mot bankens styre og mot bankens administrasjon for saksbehandlingen knyttet til engasjementet med Norsk Trelastimport AS og for gjentatte tilfeller av mangelfull etterlevelse av reglene om store engasjementer. Bankens forstanderskap ble på dette grunnlaget bedt om å vurdere behovet for å skifte ut styret eller styremedlemmer.

Styret trakk seg kort tid etter at merknadene ble oversendt, og nytt styre ble valgt 23. oktober 2002.

Enebakk Sparebank fikk alvorlige likviditetsproblemer i desember 2002, og bankens styre erkjente at det beste alternativet var å samarbeide med Lillestrøm Sparebank om en styrt avvikling. Kredittilsynet har i samsvar med sparebankloven oppnevnt et avviklingsstyre.

På grunnlag av de opplysningene Kredittilsynet hadde ved utgangen av 2002 påregnes det betydelige tap i bankene som er eksponert mot Finance Credit-systemet. Eierne av Finance Credit-systemet ble anmeldt til ØKOKRIM 15. november. Bankenes samlede eksponering utgjorde 1,4 milliarder kroner. Med bakgrunn i medieomtale bad Kredittilsynet allerede i oktober om oppdatert informasjon fra de bankene som det var kjent hadde eksponering mot Finance Credit-systemet. Under ordinære inspeksjoner i Nordlandsbanken ASA, Bank 1 Oslo AS og Sparebanken Øst var det på forhånd stilt spørsmål ved engasjementene med selskaper i Finance Credit-systemet. Etter arrestasjonen av selskaps eiere 16. november 2002, ble de berørte bankene bedt om å redegjøre særskilt for sin interne saksbehandling. De berørte institusjonene er i tillegg underlagt tett oppfølging av Kredittilsynet. (Se også side 51.)

Etter sammenbruddet i Finance Credit-systemet signaliserte Nordlandsbanken at banken ville få et tap på engasjementet på 300 millioner kroner. Som følge av dette tapet fikk banken raskt problemer med å fornye forfall på sertifikater og termininnskudd. For å styrke bankens finansielle posisjon, vedtok bankens styre å emitte 300 millioner i ny aksjekapital. Banken mottok signaler i forkant av den ekstraordinære generalforsamlingen fra en del større aksjonærer om at banken heller

burde søke å få til en strukturell løsning i stedet for å emitte ny aksjekapital. En gjennomgang av bankens største låneengasjementer både av DnB og et uavhengig revisjonsselskap viste betydelig behov for økte tapsavsetninger, og dermed økt behov for styrking av bankens egenkapital. DnB ASA fremmet, med utgangspunkt i en invitasjon fra styret i Nordlandsbanken, 20. desember et tilbud om oppkjøp. DnB vil skape Nord-Norges største bank ved å samordne Nordlandsbankens og Den norske Banks virksomheter i de nordligste fylkene. Et lokalt initiativ for å beholde banken som en selvstendig bank førte ikke fram. (Se også side 32.)

Finansieringsforetak

I fire inspeksjoner som ble gjort i finansieringsforetak i 2002 ble det blant annet rettet søkelys mot foretakenes kredittrisikovurdering og tapsavsetningspraksis, samt mot regnskapsføring av restverdigarantier i forbindelse med leasing. Dessuten ble det reist kritiske spørsmål om foretakenes samarbeidsavtaler med agenter og leverandører.

Skadeforsikringsselskaper

Ni skadeforsikringsselskaper ble inspisert i 2002. For landbasert (non-marine) virksomhet var det generelle inntrykket at de forsikringstekniske resultatene var bedret som følge av til dels meget store premieøkninger i løpet av de siste par årene. Resultatforbedringen motvirkes imidlertid av redusert finansavkastning som følge av utviklingen i aksjemarkedene. Selskapene reduserte i løpet av året sin aksjeportefølge vesentlig, og tok tap.

I sjøforsikring var bildet mer nyanisert. Prisene blir fastsatt i et internasjonalt konkurransemarked, og selv om trenden har vært oppadgående i to år, var premiene generelt sett ikke på et regningsssvarende nivå. Kombinert med svikt i finansinntek-

tene har dette ført til at de norske aktørene har hatt relativt store tap de siste årene.

Reassuranse

Etter terroraksjonen 11. september 2001 var det ventet en økning i prisen for reassuranse. Dette slo ikke til umiddelbart, men gjorde seg gjeldende i stadig økende grad utover i 2002. Noen av de norske selskapene har så langt vært beskyttet mot premieøkningen gjennom langtidskontrakter og spesialavtaler, men det har forekommet tilfeller der selskapene har måttet akseptere en vesentlig økning i egenregningseksponeringen. Dette kan også få konsekvenser for kapitaldekningen siden økt eksponering for egen regning automatisk medfører krav om høyere avsetninger.

Livsforsikringsselskaper og pensjonskasser

I løpet av 2002 ble fem livsforsikringsselskaper og åtte pensjonskasser inspisert. Ved stedlig tilsyn i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser er etterlevelse av kapitalforvaltningsforskriften et sentralt tema. Endringen i kapitalforvaltningsforskriften fra 1. oktober 2001 innebærer strengere krav til styrene i institusjonene når det gjelder styring og overvåking av markedsrisiko, herunder krav om å foreta stresstester og om å vurdere evnen til å tåle verdifall.

Livsforsikringsselskaper og pensjonskasser har i betydelig grad utkontraktert kapitalforvaltningen til verdipapirforetak som driver aktiv forvaltning. Å påse at selskapene har en ajourført forvaltningsavtale som entydig og klart beskriver forvaltningsmandatet og kravet til rapportering, var et viktig tema også i 2002. Videre var det sentralt å vurdere om det er tilstrekkelig kompetanse og ressurser tilbake i selskapet, slik at styrets ansvar for kapitalforvaltningen kan ivaretas.

Det synes å være et generelt problem at livsforsikringselskapene ikke gjør nødvendige endringer i det forsikringstekniske premie- og avsetningsgrunnlaget før Kredittilsynet har gitt krav om slike endringer.

For en rekke pensjonskasser blir det ikke utarbeidet anslag for forsikringsmessige avsetninger hvert kvartal eller halvår. Konsekvensen er at det først ved årets slutt avdekkes behov for ny egenkapital.

Mange av pensjonskassene har hatt svake interne kontrollrutiner, både i forhold til etterlevelse av lover og forskrifter og med hensyn til å styre og overvåke sin egen risikoeksponering. Internkontrollforskriften ble gjort gjeldende for pensjonskasser fra 1. oktober 2001. Det antas at den etter hvert vil bli et viktig virkemiddel for å bedre styrings- og kontrollsystemene i pensjonskassene.

Forsikringsmeglerforetak

I 2002 ble fire forsikringsmeglere inspisert. Inspeksjonene avdekket blant annet svak soliditet og manglende oppdatering av sikkerhetsstilte i forhold til antall meglere. Ett meglerforetaks registrering ble slettet i 2002, blant annet på grunnlag av manglende etterlevelse av pålegg gitt ved tidligere inspeksjon. Ytterligere ett forsikringsmeglerforetak fikk varsel om mulige tilsynsmessige sanksjoner som følge av brudd på meglerforskriften §§ 9 og 10 ved at det var meglet privatforsikringer til forsikringsgiver utenfor EØS-området. Etter nærmere vurdering fant Kredittilsynet likevel at sletting av meglerforetakets registrering ville være en for streng reaksjon i forhold til det forskriftsbruddet som var begått.

IT-tilsyn

Bank og forsikring

Operasjonell risiko knyttet til bruk og drift av IKT-systemer utgjør en betydelig risikofaktor for norske finansinstitusjoner. Som ledd i å videreutvikle tilsynsarbeidet ble det i 2002 besluttet å anvende CobiT som er en internasjonal standard for kontroll og revisjon av IT-virksomhet, som plattform for Kredittilsynets IT-tilsyn. For bedre å kunne ta vare på informasjon om hendelser og problemer som grunnlag for å videreutvikle metodeverktøyet og foreta risiko- og sårbarhetsanalyser, ble det i 2002 også besluttet å utprøve en elektronisk standardløsning.

Det ble gjennomført 9 IKT-inspeksjoner i 2002. Inspeksjonene omfattet både foretakenes egen IT-virksomhet og utkontrakterte områder. Blant annet ble det gjennomført en samlet IT-inspeksjon av nettbankløsningen i Nordea-bankene i samarbeid med de øvrige nordiske tilsynsmyndighetene.

På grunnlag av Kredittilsynets oppfølging og undersøkelser på området «sikkerhet i kort», ble dette temaet formelt tatt opp med banknæringen ved Sparebankforeningen og Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH). Det ble gjennomført møter med bankforeningene og andre interessenter på dette området. Bankforeningene vil ha en videre dialog med bankene for å finne fram til relevante tiltak for å redusere risikoen på området.

I februar 2002 ble det publisert en risiko- og sårbarhetsanalyse av den norske finansielle IT-strukturen og bruk av nettbanktjenester. Rapporten ble presentert for flere foretak og interesseorganisasjoner for å få oppmerksomhet om risikoen knyttet til områdene som var identifisert som sårbare. Rapporten er tilgjengelig på Kredittilsynets nettsted på Internett, www.kredittilsynet.no.

Datasentraler

Det ble gjennomført én IT-inspeksjon i Bankenes BetalingsSentral AS (BBS) i 2002. I merknadene ble det blant annet påpekt at det manglet et helhetlig endringshåndteringssystem, som Kredittilsynet forutsatte ville bli etablert så snart som praktisk mulig.

I 2002 ble merknadene fra IT-inspeksjonen i 2001 hos EDB Fellesdata AS og EDB Teamco AS offentliggjort. Hovedtrekkene i disse merknadene ble tatt opp i et eget brev til 114 spare- og forretningsbanker som ble berørt av driftsstoppen i august 2001. Likeledes ble det i løpet av 2002 gjennomført oppfølging av påpekte tiltak gjennom Gjensidige NOR Bank AS. Ytterligere ble det gjennomført egne oppfølgingsmøter relatert til driftsproblemer med nettbanken i april/mai 2002. De avtalte tiltakene følges opp i 2003.

Konkurransetilsynet varslet 31. oktober 2002 et mulig inngrep mot en avtale mellom FNH, Sparebankforeningen og BBS som binder bankene til å benytte BBS for innsamling av korttransaksjoner fra butikkene. Etter Konkurransetilsynets mening begrenser avtalen konkurransen i dette markedet. Organisering, tekniske løsninger og operasjon knyttet til EFT-/POS-systemet i Norge er viktig med tanke på sårbarhet og operasjonell risiko. Kredittilsynet vurderer løsningene som er etablert på dette området som tilfredsstillende. Kredittilsynet er derfor opptatt av at standardiserings- og risikoaspektet blir ivaretatt om det skal skje endringer i nåværende, etablerte løsninger. Kredittilsynet bad derfor i sin høringsuttalelse til Konkurransetilsynets inngrepsvarsel om at risikoaspektet ble vektlagt i den videre behandlingen av saken.

Betalingsystemloven – samarbeid med Norges Bank

Betalingsystemloven, lov av 17. desember 1999 nr. 95, tillegger Norges Bank konsesjonsmyndighet og tilsyn med interbanksystemer, mens loven legger tilsynet med systemer for betalingstjenester og verdipapiroppgjørssystemer til Kredittilsynet. Disse systemene griper på ulike måter inn i hverandre, og det var derfor behov for å avklare ansvars- og arbeidsdeling med Norges Bank. Dette er gjort ved at de to institusjonene i en egen avtale har definert systemgrensene og et opplegg for samarbeid og oppgavedeling. Avtalen beskriver videre relevante varslings- og informasjonsrutiner ved blant annet insolvensbehandling eller suspensjon av deltakere i systemene.

I 2003 vil det bli etablert et formelt samarbeid om IT-inspeksjoner i foretak under tilsyn som også har fått konsesjon av Norges Bank som oppgjørspartner. Oppfølgingen av foretakenes meldeplikt til Kredittilsynet i henhold til lov om betalingsystemer vil i løpet av 2003 integreres i IT-tilsynet og samordnes med det løpende tilsynsarbeidet.

Nordisk tilsynssamarbeid

Nordea

De nordiske tilsynsmyndighetene har siden 2000 hatt en samarbeidsavtale om tilsyn med Nordea-konsernet. Arbeidet er organisert med en koordinerende tilsynsgruppe, og undergrupper for vurdering av «Samlet Risiko», «Kapitalallokering», «Forsikring» og «Regnskap». I 2002 ble det etablert en gruppe som skal vurdere konsernets likviditetsstyring. Risikogruppen presenterte våren 2002 et dokument om samlet risikobedømming i Nordea-konsernet for tilsynsgruppen. Dokumentet ble deretter behandlet av tilsynssjefene i de fire nordiske landene på Nordisk tilsynsmøte i Bergen i juni 2002, og deretter av konsernledelsen i Nordea senere samme måned. Nordea gav sine kommentarer til dokumentet i brev datert 25. august 2002.

Det ble i 2002 gjennomført tre konsernovergripende tilsyn på områdene kredittrisiko, styring og kontroll samt likviditetshåndtering. Kredittilsynet var representert på disse tilsynene. Tilsynsgruppen og risikogruppen hadde til sammen elleve møter i 2002, og likviditetsgruppen hadde fire møter.

If Skadeforsikring Holding konsern

Avtalen mellom den svenske Finansinspektionen og Kredittilsynet om tilsynet med If Skadeforsikring Holding AB ble revidert i mars 2002 og undertegnet også av Forsäkringsinspektionen i Finland etter at Sampo tidligere skadeforsikringsvirksomhet med virkning fra 1. januar 2002 ble overtatt av If Holding. Avtalen gir Kredittilsynet adgang til viktige møter Finansinspektionen har med If, samt til å delta på stedlige tilsyn.

Kredittilsynet bistod Finansinspektionen med utarbeidelse av «Samlet Risikovurdering» av If, hvor det ble tatt hensyn til Sampo-transaksjonen. Risikovurderingen forelå i januar 2002, og Kredittilsynet bistod sammen med Forsäkringsinspektionen dessuten med en ajourført samlet risikovurdering av If-konsernet pr. første halvår 2002. Kredittilsynet deltok også på en inspeksjon i regi av Finansinspektionen i If Skadeforsikring AB om premiefastsettelse, rabatter og skadelekkasje. I tillegg deltok Kredittilsynet på to møter med If om års- og delårsregnskaper.

Forvaltning av regelverket

Bank/finans

Endringer i organiseringen av Nordea-konsernet, herunder Vesta-konsernet

I Kredittilsynets innstilling til Finansdepartementet ble søknaden om omorganisering av forsikringsvirksomheten i Nordea-konsernet anbefalt. Vesta Forsikring AS var et skadeforsikringsselskap og morselskap i det norske Vesta-konsernet, som igjen er en del av Nordea-konsernet. Det ble søkt om å organisere forsikringsvirksomheten i to delkonsern, et for skadeforsikring og et for livsforsikring. Begrunnelsen for søknaden var det planlagte salget av skadeforsikringsvirksomheten i Nordea-konsernet. Omorganiseringen ble gjennomført, og de to forsikringskonsernene inngikk et omfattende sett av samarbeidsavtaler.

Det ble videre gjennomført en omfattende omorganisering av Nordea Bank Norge ASA. Kredittilsynet godkjente at de to datterselskapene til banken, Nordea Investment Management ASA og Nordea Fondene AS, ble solgt til det svenske selskapet Nordea Asset Management AB, og at verdipapirvirksomheten i banken ble skilt ut og solgt til det svenske selskapet Nordea Securities AB. Alle selskapene er fortsatt heleide datterselskaper i Nordea-konsernet.

Gjensidige NOR-konsernet – omdanning til allmennaksjeselskaper

Etter tilråding fra Kredittilsynet gav Finansdepartementet tillatelse til at Gjensidige NOR Sparebank og livsforsikringsselskapet Gjensidige NOR Spareforsikring ble omdannet til allmennaksjeselskap. Samtlige aksjer i begge selskapene eies av det nye holdingselskapet Gjensidige NOR ASA. Før omdanningen dannet sparebanken og livsforsikringsselskapet sammen med skadeforsikringsselskapet Gjensidige NOR Forsikring en

konserngruppe med et felles styre. Etter omdanningen er skadeforsikringsselskapet knyttet til Gjensidige NOR-konsernet gjennom en strategisk samarbeidsavtale. Den tidligere Gjensidige NOR Sparebank er nå et allmennaksjeselskap regulert av forettningsbankloven. Banken har likevel rett til å benytte «sparebank» i navnet, og er tilknyttet Sparebankenes sikringsfond. Dette gjelder så lenge sparebankstiftelsen (Stiftelsen Gjensidige NOR Sparebank) eier 10 prosent eller mer av aksjekapitalen i Gjensidige NOR ASA.

Den norske Bank ASAs oppkjøp av Nordlandsbanken ASA

Etter invitasjon fra styret i Nordlandsbanken ASA fremmet DnB et tilbud om oppkjøp av banken. DnB hadde 16. januar 2003 mottatt akseptert som sammen med de aksjene DnB allerede eide, utgjorde 90,32 prosent av aksjene. På dette grunnlaget søkte DnB den 21. januar 2003 Finansdepartementet om konsesjon til å kjøpe aksjene i Nordlandsbanken. (Se også side 28).

Verdibanken ASA

Finansdepartementet gav Verdibanken ASA tillatelse til å drive bankvirksomhet i de virksomhetsområder som gikk fram av søknaden. Tillatelsen ble gitt i samsvar med Kredittilsynets innstilling. Det ble stilt krav om innbetaling av aksjekapital på 50 millioner kroner, og tegningen av aksjekapitalen skulle innbetales til overkurs slik at egenkapitalen til sammen tilsvarte 85 millioner kroner. Ut fra bankens risikoprofil vil Kredittilsynet vurdere å pålegge banken en høyere kapitaldekning enn lovens minstekrav.

UPS Capital Nordic AS

Kredittilsynet gav UPS Capital Nordic AS tillatelse til å etablere finansieringsselskap og drive finansieringsvirksomhet. Selskapet skal tilby

finansiell «factoring», varelagerfinansiering og «reimbursfinansiering», hovedsakelig til kunder av United Parcel Service Inc. (UPS) og Fritz Companies Norway AS. For øvrig planlegger selskapet på sikt å utvide virksomheten til andre nordiske land.

Søknad om fusjon mellom Finansbanken ASA og Storebrand Bank AS

Siden Storebrand ASA i 1999 fikk konsesjon til å erverve aksjene i Finansbanken ASA, har selskapet hatt midlertidig tillatelse til å opprettholde en struktur med Storebrand Bank AS og Finansbanken ASA i samme konsern. I november 2002 mottok Kredittilsynet en søknad som blant annet gjaldt godkjenning av fusjon mellom de to selskapene. Kredittilsynet har avgitt positiv tilråding i saken til Finansdepartementet i januar 2003.

DnB Holding ASA – erverv av Skandias kapitalforvaltningsvirksomhet

Etter tilråding fra Kredittilsynet gav Finansdepartementet tillatelse til at DnB Holding ASA kunne erverve samtlige aksjer i Skandia Financial Holdings Aktiebolag med dets datterselskaper. Selskapene driver kapitalforvaltningsvirksomhet og har vært omtalt som «Skandia Asset Management». I samsvar med vilkåret som ble satt for tillatelsen, godkjente Kredittilsynet organiseringen av kapitalforvaltningsvirksomheten i DnB-konsernet. Godkjennelsen gjelder blant annet sammenslåing av Skandias kapitalforvaltningsvirksomhet i Norge med tilsvarende virksomhet i den norske delen av DnB-konsernet.

Capital Merchant Bank ASA

Kredittilsynet anbefalte overfor Finansdepartementet å gi avslag på søknad fra Capital Partners om konsesjon som forettningsbank for

Capital Merchant Bank ASA. Kredittilsynet fant under noe tvil å anbefale søknaden avslått, basert på at den virksomheten som skulle drives ikke kunne sies å være forretningsbankvirksomhet. Kredittilsynet anbefalte subsidiært at søknaden ble innvilget på nærmere vilkår, blant annet at det skal stilles krav om 16 prosent kjernekapitaldekning på bakgrunn av vurderinger av bankens risikoprofil.

Finansiell og operasjonell leasing

I sammenheng med en konkret dispensasjonssak vurderte Kredittilsynet definisjonen av hva som er å regne som konsesjonspliktig leasingvirksomhet etter finansieringsvirksomhetsloven (lov av 10. juni 1988 nr. 40). Saken gjaldt såkalt biladministrasjon med finansiering som har klare likhetstrekk med ordinær bilutleie. Etter blant annet en gjennomgang av internasjonale definisjoner av «operasjonell og finansiell leasing» mv., konkluderte Kredittilsynet med at den formen for bilfinansiering som det aktuelle foretaket drev, ikke var å regne som konsesjonspliktig virksomhet. Finansdepartementet sa seg enig med Kredittilsynet, og foretaket leverte deretter inn konsesjonen som finansieringsforetak.

Samspar Norge – Finansdepartementets tilbakekalling av dispensasjon

Samspar Norge fikk i 1995 dispensasjon fra finansieringsvirksomhetslovens konsesjonskrav på bakgrunn av at selskapet kun skulle motta innskudd fra medlemmer i pinsemenigheten. Høsten 2002 fattet Finansdepartementet vedtak om å tilbakekalle Samspar Norges dispensasjon fra de generelle reglene i finansieringsvirksomhetsloven. Vedtaket ble fattet etter Kredittilsynets tilråding i brev til departementet.

Samspar hadde ved utgangen av 2000 en negativ egenkapital på 3,3 millioner kroner. Ved utgangen av 2001 var egenkapitalen i Samspar på minus 23,2 millioner kroner. En vesentlig årsak til det store underskuddet i 2001 var at foreningen hadde plassert en betydelig del av innskuddskapitalen i aksjefond, noe som førte til store tap for innskyterne.

Bakgrunnen for Finansdepartementets vedtak var at Samspar Norge ble drevet i strid med vilkårene for dispensasjonen. Det ble lagt særlig vekt på at innskyterne ikke ble gjort oppmerksomme på at innskuddene ikke var sikret, at foreningen mottok innskudd fra innskytere som ikke tilhørte pinsebevegelsen og at egne vedtektsbestemmelser ikke ble overholdt. Tilbakekallingen av dispensasjonen ble videre begrunnet ut fra ønsket om å sikre innskyterne mot risikoen for ytterligere tap. Samspar Norge er nå under avvikling.

Forsikring

Soliditet i pensjonskasser

På bakgrunn av utviklingen i verdipapirmarkedet var det en del pensjonskasser som ikke oppfylte forsikringsvirksomhetslovens krav til ansvarlig kapital pr. tredje kvartal 2002. De fleste av pensjonskassene søkte om godkjenning av opptak av ansvarlig kapital i form av kjernekapital og ansvarlig lån. Kredittilsynet behandlet også en del søknader om midlertidig dispensasjon fra kapitaldekningskravet. Kredittilsynet har så langt kun gitt kortvarige dispensasjoner med varighet opp til tre måneder. Siden dispensasjon i henhold til pensjonskasseforskriften bare skal gis i særlige tilfeller, ble det gitt dispensasjon fra kapitaldekningskravet dersom foretaket bak pensjonskassen la fram en garanti hvor foretaket bekreftet at det ville skyte inn nødvendig kapital i nær framtid. Det ble også gitt dispensasjon dersom pensjonskassen la fram en plan om å selge aksjer eller omklassifisere porteføljen på annen måte for å oppfylle kapitaldekningskravet.

Vedtekter

Kredittilsynet reviderte i 2001 standardvedtektene for private pensjonskasser og for kommunale pensjonskasser. Bakgrunnen for revideringen var innføring av meldepliktsregler i pensjonskasseforskriften, ny pensjonslovgiving i privat sektor og endringer i tariffavtalen i kommunal sektor. Samtlige pensjonskasser ble pålagt å sende inn reviderte vedtekter i 2002. I henhold til meldepliktsreglene får pensjonskassene bare tilbakemelding dersom vedtektene ikke blir akseptert.

Livsforsikringsselskapene med problemer som følge av fallende verdipapirkurser

Enkelte av de norske livsforsikringsselskapene fikk som følge av det generelt svake verdipapirmarkedet i løpet av sommeren og høsten 2002 problemer med å oppfylle minstekrav til ansvarlig kapital og solvensmargin. Problemene oppstod både for enkelte av de tradisjonelle livsforsikringsselskapene og for selskaper som tilbyr livsforsikring med investeringsvalg, såkalte unit linked-selskaper i 2002. Finansdepartementet gav etter innstilling fra Kredittilsynet til sammen tre livsforsikringsselskaper dispensasjon fra solvens- og kapitaldekningskravene.

Yrkesskadeforsikringer og bransjeregnskapet

De betydelige premiejusteringene i bransjen yrkesskadeforsikring de siste årene begynner nå å få positiv resultat effekt for skadeforsikringsselskapene. Tall for de seks største selskapene som driver med yrkesskadeforsikring viser at disse samlet hadde et forsikringsteknisk resultat for egen regning i denne bransjen på 18 millioner kroner i 2001 etter at de i perioden 1997–2000 hadde et akkumulert forsikringsteknisk underskudd på om lag 1,3 milliarder kroner. For de seks selskapene sett under ett ble anslått brutto skadeprosent i 2001 beregnet til 120 prosent, og var dermed nesten halvert i forhold til 1998/1999. De seks største selskapene hadde i 2001 en markedsandel innenfor yrkesskadeforsikring på 94 prosent målt ved selskapenes bruttopremier.

Tallene ovenfor er hentet fra en rapport om bransjeregnskap for yrkesskadeforsikring pr. utløpet av 2001 utarbeidet av Kredittilsynet med assistanse fra Det tekniske beregningsutvalget for avsetningsmetoder mv. Rapporten ble offentliggjort av Kredittilsynet i september 2002.

Garantiordninger i forsikring

Kredittilsynet er sekretariat for Skadeforsikringsselskapenes garantiordning og Kredittforsikringsselskapenes garantiordning. Det har ikke vært aktivitet i Kredittforsikringsselskapenes garantiordning. Skadeforsikringsselskapenes garantiordning hadde to møter i løpet av året der det ble behandlet krav mot garantiordningen fra forsikringstakere i Star Forsikring AS under offentlig administrasjon. Høyesterett fastslo i dom avsagt 20. mars 2002 at også krav på renter påløpt etter at forsikringskravet er forfalt til betaling, har fortrinnsrett i henhold til den tidligere forsikringsvirksomhetsloven § 11–5. På bakgrunn av denne dommen fremmet forsikringstakeren krav om dekning fra garantiordningen for slike renter. Spørsmålet om dekning fra garantiordningen ble ikke berørt i denne saken. Garantiordningen har tidligere dekket selve skaden og renter fram til forfall, men fattet vedtak om ikke å dekke den resterende rentedelen av forsikringskravet. Garantiordningens vedtak er påklaget til Finansdepartementet.

Bluewater Insurance ASA / Zürich Holding Norge AS

Bluewater Insurance ASA fikk tillatelse av Kredittilsynet til å erverve samtlige aksjer i Zürich Holding Norge AS for etterfølgende fusjon mellom de to selskapene. Det ble gitt tillatelse til at aksjekapitalen i Zürich Holding Norge AS ble nedsatt og at Zürich Protector Forsikring AS ble fusjonert med Zürich Holding Norge AS forut for ervervet.

ForbrukerForsikring AS

I samsvar med Kredittilsynets anbefaling ble ForbrukerForsikring AS gitt konsesjon til å drive forsikringsvirksomhet. Selskapet vil tilby retts-hjelpsforsikring til kjøpere av varer priset fra kr 2.000,- og oppover. Denne forsikringsformen er lite utviklet i Norge. Kredittilsynet foreslo at det skulle stilles vilkår om at selskapet ved oppstart skal ha en egenkapital som overstiger minstekravet gitt i forskrift til forsikringsvirksomhetsloven § 7-3. Selskapet har foreløpig ikke startet sin virksomhet.

ØKOKRIM ilegger Halden Kommunale Pensjonskasse foretaksbot

Etter inspeksjon i Halden Kommunale Pensjonskasse i juni 2001, avslørte Kredittilsynet store tap i aksjeporteføljen og et underskudd for 2000 på nær 80 millioner kroner. Sentrale bestemmelser i regelverket for pensjonskasser var brutt, og blant annet var ikke midlene plassert på en hensiktsmessig og betryggende måte. Styret i pensjonskassen ble bedt om å vurdere sin stilling, og trakk seg deretter. Saken ble oversendt ØKOKRIM som 20. desember 2002 ila pensjonskassen en foretaksbot på 100.000 kroner.

Regelverksendringer og høringsuttalelser

Bank/finans

Forslag til nye regler for beregning av kapitaldekning

Basel-komiteen for banktilsyn har utarbeidet forslag til nye retningslinjer for beregning av kapitaldekning for banker. Komiteen har siden 1999 gjennomført to høringer, der Kredittilsynet og Norges Bank har avgitt felles høringsuttalelser. Det ventes et tredje og siste høringsdokument våren/sommeren 2003 før Basel-komiteen vedtar «The New Basel Capital Accord» ved utgangen av 2003. De nye retningslinjene for beregning av kapitaldekning vil tre i kraft ved utgangen av 2006.

Den 1. oktober 2002 la Basel-komiteen fram et opplegg for å kartlegge virkningen på kapitalkravet av forslaget til nye kapitaldekningsregler. Beregningsstudien, omtalt som den tredje «Quantitative Impact Study» eller QIS3, legger vekt på de foreslåtte minstekravene til kapitaldekning under Pilar I i forslaget til revidert Capital Accord. Mer enn 200 banker fra over 40 land deltar i undersøkelsen. Fra Norge deltar Den norske Bank, Nordea Bank Norge, Gjensidige NOR Sparebank og Fokus Bank.

Kredittilsynet har inntrykk av at de større norske bankene er godt forberedt til å ta i bruk det nye regelverket fra Basel-komiteen, men at undersøkelsen vil være et viktig hjelpemiddel for å få dette bekreftet. Det stilles blant annet strenge krav til intern statistikk og styringssystemer for å kunne bruke interne modeller som grunnlag for beregning av kapitaldekningen.

Parallelt med Basel-komiteen arbeider EU-kommisjonen med revidering av kapitaldekningsregelverket for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Revisjonen tar utgangspunkt i Basel-komiteens forslag, men legger spesielt vekt på behandling av problemstillinger som er viktige i EU-

sammenheng. Det nye kapitaldekningsdirektivet vil i likhet med «The New Basel Capital Accord» tre i kraft ved utgangen av 2006.

EU-kommisjonen publiserte 18. november 2002 et arbeidsdokument om forslag til revidering av gjeldende kapitaldekningsregler for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Arbeidsdokumentet ble sendt på høring, og er basert på EU-kommisjonens utkast til nytt kapitaldekningsdirektiv og reflekterer kommisjonens tenking pr. idag.

Bakgrunnen for at EU-kommisjonen gjennomfører denne høringen er ønsket om en tidlig vurdering av utkastet til kapitaldekningsdirektiv før det tredje og siste konsultasjonsdokumentet publiseres våren/sommeren 2003. Arbeidsdokumentet identifiserer også problemstillinger som er spesielle for EU, og som EU-kommisjonen anser som viktig at det blir tatt hensyn til i de nye kapitaldekningsreglene. Kredittilsynet har invitert berørte næringsorganisasjoner til å delta på høringen.

Kredittilsynet vil i 2003 slutføre arbeidet med QIS3 og EU-kommisjonens «Structured dialogue». I tillegg vil Kredittilsynet i samarbeid med Norges Bank avgi felles høringsuttalelse på de tredje konsultasjonsdokumentene til Basel-komiteen og EU-kommisjonen.

Forslag til forskrift om regnskapsmessig behandling av utlån

Kredittilsynet oversendte i mars 2002 utkast til forskrift om regnskapsmessig behandling av utlån og garantier til Finansdepartementet. Forslaget er ment å erstatte gjeldende forskrift av 14. november 1991 om vurdering av tap på utlån, garantier mv. (tapsfor-

skriften). Hovedtrekkene i de foreslåtte endringene er at regelverket tilpasses internasjonalt regelverk i form av IAS 39, og er ment å klargjøre tapskonseptet på individuell basis og på gruppebasis. Videre er begrepsbruken endret i tråd med generell regnskapslovgiving og IAS 39. Forslaget ble sendt på høring i juli 2002 med høringsfrist 3. oktober 2002, og er nå til behandling i Finansdepartementet. Kredittilsynet anbefalte Finansdepartementet i november at tapsforskriften ikke blir iverksatt før 1. januar 2004.

Lov om e-pengeforetak

For gjennomføring i Norge av direktiv 2000/46/EF – E-pengedirektivet oversendte Kredittilsynet høringsutkast til Finansdepartementet med forslag til lov om utstedere av elektroniske penger. Finansdepartementet fremmet deretter Ot. prp. nr. 92 (2001–2002) «Om lov om e-pengeforetak». Loven ble vedtatt i Stortinget 13. november 2002 (lov 2002–12–13 nr. 74). Loven regulerer adgangen til å starte og utøve virksomhet som består i å utstede elektroniske penger og tilsynet med foretak som driver slik virksomhet.

Spørsmål om behov for å styrke grunnfondsbevisets stilling

Etter forespørsel fra Finansdepartementet vurderte Kredittilsynet et forslag fra Sparebankforeningen om at forstanderskapet i sparebanker skal stå friere til å disponere overskuddet i grunnfondsbevisbanker enn det som følger av dagens grunnfondsbevisbrøk. Kredittilsynet anså at det ikke ville være grunnlag for ytterligere å begunstige grunnfondsbevisene på bekostning av den «ierløse» kapitalen, men pekte på enkelte mindre tiltak som kan bidra til å styrke grunnfondsbevisets stilling.

Rundskriv om nye «normalvedtekter»

Kredittilsynets veiledende vedtekter for forretningsbanker, finansierings-selskaper og skadeforsikrings-selskaper ble gjennomgått og endret. Endringene er i stor grad ajourføring i forhold til ny lovgiving.

Direktiv om tilsyn med finansielle konglomerater

Kredittilsynet deltok i en arbeidsgruppe oppnevnt av EU-kommisjonen for forberedelse av direktiv om tilsyn med blandede finanskonserner. Direktivet, som nå er vedtatt, inneholder blant annet regler for rapportering av konserninterne transaksjoner og måling av soliditet på gruppenivå. Direktivet fordrer et nært samarbeid mellom tilsynsmyndighetene i de europeiske landene, og gir utvidet adgang for tilsynsmyndighetene i ett land til å delta under stedlige tilsyn i andre land innen EØS.

Rundskriv om kontrollkomiteens møteprotokoll og juridisk kyndig medlem av kontrollkomiteen

Kredittilsynet har vedtatt å endre praksis for autorisering av kontrollkomiteens møteprotokoll og godkjenning av juridisk kyndig medlem av kontrollkomiteen. Det følger av finanslovgivingen at kontrollkomiteen i spare- og forretningsbanker skal føre en protokoll autorisert av Kredittilsynet over sine forhandlinger. Kredittilsynet har vedtatt å endre praksisen slik at protokollen anses autorisert uten at den sendes Kredittilsynet.

Valget av det juridiske medlemmet av kontrollkomiteen skal godkjennes av Kredittilsynet. Institusjonene har ved utskifting av juridisk kyndig medlem sendt inn søknad vedlagt opplysninger som stadfester at vedkommende person har avlagt juridisk embetseksamen og bedt om

Kredittilsynets godkjenning. Kredittilsynet har vedtatt at valget av juridisk kyndig medlem til kontrollkomiteen kan anses godkjent dersom institusjonene forsikrer seg om at vedkommende person oppfyller de aktuelle kravene.

NOU 2002: 3 Eierbegrensning og eierkontroll i finansinstitusjoner

I sin høringsuttalelse støtter Kredittilsynet hovedtrekkene i den modellen for nytt regelverk om eierbegrensning og eierkontroll som ble foreslått i utredningen. Utvalget har foreslått et norsk system som bygger på de samme prinsippene som EU-direktivene. Forslaget medfører at en erverver, på forhånd må søke tillatelse når han passerer en eierandel på 10, 15, 20, 25, 67 og 90 prosent i en finansinstitusjon. Gis det tillatelse til å gå ut over en eierandel på 25 prosent, skal det settes vilkår om at ervervet må gjennomføres ved overtakelsestilbud til samtlige aksjeeiere og at erververen oppnår en samlet eierandel på minst to tredeler. Kredittilsynet gav i uttalelsen uttrykk for at utvalgets forslag er et godt utgangspunkt for et nytt regelverk, men foreslo blant annet færre grenser for krav om tillatelse til erverver fra Kredittilsynet. Kredittilsynet bad videre Finansdepartementet vurdere om ytterligere delegering til Kredittilsynet kunne føre til en enklere og raskere forvaltning enn det som følger av forslaget.

Finansforetakenes virksomhet II – Utredning nr. 8 fra Banklovkommisjonen

I utredning nr. 8 behandlet Banklovkommisjonen enkeltspørsmål knyttet til finansforetakenes organisering og virksomhet. Emnene som ble behandlet var blant annet utbytte og konsernbidrag, finansforetaks eie av aksjer, andeler og fast eiendom, kredittforetaks adgang til å eie

bank eller forsikrings-selskap, tvisteløsningsordninger og nasjonale og overnasjonale tilsynsmyndigheter. I høringsuttalelsen sluttet Kredittilsynet seg for en stor del til kommisjonens forslag og vurderinger.

Særskilt sikre obligasjoner og verdipapirisering – regelverksendringer

I forbindelse med lovforslaget om særskilt sikre obligasjoner og verdipapirisering utarbeidet Kredittilsynet i mars 2002 forslag til endringer i det tilstøtende regelverket. Ved beregning av kapitaldekningskravet og store engasjementer ble det foreslått at særskilt sikre obligasjoner kan tilordnes en risikovekt på 10 prosent. Samtidig vurderte Kredittilsynet også den kapitaldekningsmessige behandlingen av verdipapiriseringstransaksjoner. Det ble blant annet foreslått at obligasjoner utstedt av spesialforetak med sikkerhet i en pantelånsportefølje under visse vilkår kan tilegnes en risikovekt på 50 prosent ved beregning av kapitaldekningskravet. Forslagene ble sendt på høring fra Finansdepartementet 5. juli 2002. For særskilt sikre obligasjoner ble det foreslått en endring i kapitalforvaltningsforskriften slik at et selskap kan sitte med inntil 20 prosent av de forsikringsmessige avsetningene i et obligasjonslån med porteføljepant. Det ble videre foreslått en endring i verdipapirfondloven slik at verdipapirfond kan plassere inntil 25 prosent av fondets eiendeler i et obligasjonslån med porteføljepant.

Forsikring

Nye pensjonslover – endringer og behov for avklaring

Lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold ble i 2002 endret slik at kombinerte pensjonsordninger tillates. Disse endringene vil først tre i kraft når det er fastsatt forskriftsbestemmelser om utforming av kombinerte pensjonsordninger, sannsynligvis våren 2003.

Det er fastsatt endringer i lov om innskuddspensjon og lov om foretakspensjon hvor det innføres en plikt for foretak med innskuddsbaserte ordninger til å foreta høyere innskudd eller innskuddspremier for kvinner enn for menn, dersom dette er nødvendig for at årlig pensjon skal bli uavhengig av medlemmets kjønn.

En rekke tolknings spørsmål og ulike problemstillinger knyttet til pensjonslovene er behandlet i Kredittilsynet, og flere av spørsmålene er forelagt Finansdepartementet for tolkningsuttalelser eller vurderinger, blant annet vurdering av behovet for lovendringer.

Livsforsikrings selskaperes midlertidige dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven

Storebrand Livsforsikring AS, Gjensidige NOR Spareforsikring ASA og Vital Forsikring ASA søkte høsten 2002 Finansdepartementet om dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven. Bakgrunnen for søknadene var Arbeidsrettens dom av 8. oktober 2002. Her slo retten fast at det bare var Kommunal Landspensjonskasse (KLP) som hadde et finansieringssystem for kollektiv pensjonsforsikring som var i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen i kommunal sektor. Avtalen krevde et kjønns- og aldersnøytralt finansieringssystem. KLP har dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven og praktiserer premieutjevning mellom forsikringstakerne slik at kjønns- og aldersnøytralitet oppnås. Dette systemet står i

motsetning til det individuelle systemet som er nedfelt i forsikringsvirksomhetsloven.

Arbeidsretten gav de elleve kommunene som var saksøkt en frist til 1. juli 2003 med å sørge for at pensjonsordningenes finansieringssystem var i samsvar med rettens forståelse av den kommunale hovedtariffavtalen. I praksis ville det innebære at de berørte kommunale pensjonsordningene innen denne datoen måtte flytte tilbake til KLP, og at ingen forsikringstakere kunne flytte sine pensjonsordninger fra KLP til et av de tre livsforsikrings selskaperne, med mindre det ble gitt dispensasjon fra loven eller den ble endret. Kredittilsynet kom, under betydelig tvil, til at de tre livsforsikrings selskaperne burde få dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven §§ 7-5 og 7-6. Finansdepartementet sluttet seg til dette, og gav de tre livsforsikrings selskaperne en midlertidig dispensasjon på nærmere angitte vilkår. Dispensasjonen var på enkelte punkter ikke i samsvar med Kredittilsynets tilråding. De tre selskaperne sendte deretter inn produktmeldinger i samsvar med vilkårene. Selskaperes pensjonsprodukter ble imidlertid av tariffpartene vurdert å være i strid med Hovedtariffavtalens krav. Storebrand meldte derfor om en endring i sitt pensjonsprodukt som innebar at produktet var i strid med dispensasjonsvilkårene, men i samsvar med partenes syn på Hovedtariffavtalen. Kredittilsynet krevde at Storebrand tilpasset sitt produkt til departementets dispensasjonsvilkår. I motsatt fall ville det påløpe dagbøter på 100.000 kroner. Storebrand sendte deretter inn en ny produktmelding som gjorde at Storebrands produkt tilfredsstilte dispensasjonsvilkårene.

Det var i alt fire kommuner som hadde meldt overgang fra KLP til private livsforsikrings selskaper pr. 1. januar 2003. LO ved Norsk Kommuneforbund stevnet 21. januar

2003 disse kommunene for brudd på Hovedtariffavtalen.

Plassering av sanksjonsansvar hos Kredittilsynet – fjerde motorvogn direktiv

EU-direktiv 2000/26/EF om tilnærming av medlemsstatenes lovgiving om ansvarsforsikring for motorvogn (fjerde motorvogn direktiv) av 16. mai 2000 ble implementert i norsk rett. Formålet med direktivet er å gjøre det enklere for skadelidte personer å få dekket tap som følge av trafikkuhell i en annen EØS-stat eller i en stat som er med i «grønt kort»-ordningen (internasjonalt forsikringsbevis), som er forårsaket av en motorvogn som er forsikret og hjemmehørende i en EØS-stat. Trafikkforsikringsforeningen skal anerkjennes som et såkalt informasjons senter og erstatningsorgan i henhold til de nye reglene.

Samferdselsdepartementet og Justisdepartementet har, med Finansdepartementets godkjenning, gått inn for at oppgaven med å ilegge sanksjoner ved overtredelse av de norske reglene som svarer til fjerde motorvogn direktiv, legges til Kredittilsynet.

Nytt direktiv om forsikringsformidling

EU vedtok 30. september 2002 et direktiv om forsikringsformidling, som Kredittilsynet antar blir innlemmet i EØS-avtalen. I henhold til direktivets artikkel 16 skal medlemslandene implementere direktivet i nasjonal rett senest to år etter direktivets ikrafttredelse. Direktivet skal gjøres gjeldende for all mellommannsvirksomhet, også agenter og rådgivere. Dette er virksomheter som det ikke er knyttet krav til i dag. Direktivet tar sikte på en minimumsharmonisering.

Forskrift om utenlandsstasjonerte arbeidstakere

Kredittilsynet sendte i desember 2002 et forslag til forskrift til Finansdepartementet om medlemskap i en foretakspensjonsordning og/eller en innskuddspensjonsordning for arbeidstakere som midlertidig er stasjonert i utlandet. Forslaget vil ventelig bli sendt på høring i løpet av 2003.

Forslag til skjerpet solvenskrav for forsikringsmeglerforetak

Kredittilsynet har fremmet et forslag for Finansdepartementet om at det innføres et skjerpet solvenskrav for forsikringsmeglerforetak. Forslaget går ut på at foretaket skal kunne dekke løpende forpliktelse og ha positiv egenkapital. Bestemmelsene er på linje med det som gjelder blant annet for eiendomsmeglingsforetak og inkassoforetak. Et krav om positiv egenkapital vil etter Kredittilsynets

vurdering bidra til å forebygge faren for økonomiske misligheter, blant annet knyttet til klientmiddelbehandling.

Arbeidet med nytt solvensmarginregelverk

Nye EU-direktiver om solvensmarginkrav for forsikringsselskaper ble fastsatt i mars 2002. Arbeidet med å implementere direktivbestemmelsene i det norske regelverket ble satt i gang i løpet av høsten 2002. De nye bestemmelsene forventes å medføre noe høyere solvensmarginkrav for skadeforsikringsselskapene. For livsforsikringsselskapene vil derimot de nye reglene kun medføre marginale justeringer av solvenskravene.

Risikobasert tilsyn

Arbeidet med innføring av et mer risikobasert tilsyn etter internasjonalt mønster, i samsvar med kommende krav i de nye kapitaldekningsreglene i Basel II, fortsatte i 2002. Etter at det nå er avklart at innføringen av Basel II blir forskjøvet til 2006, gir dette en mulighet til å benytte noe mer tid på innføringen av nye tilsynsmetoder. Prosjektet for å forberede risikobasert tilsyn ble i 2002 omorganisert, og det er lagt mer vekt på å bygge på nåværende tilsynspraksis med gradvis innføring av ny metodikk for å lette overgangen til nye metoder rent organisasjonsmessig. I løpet av første halvår 2003 skal modulene for kredittrisiko, markedsrisiko og likviditetsrisiko testes i et utvalg foretak. Modulene for operasjonell risiko og forsikringsrisiko vil være ferdig til testing i løpet av første halvår 2003. Etter prøveperioden skal opplegget evalueres og eventuelt korrigeres. I løpet av høsten 2003 skal Kredittilsynet være i stand til å foreta en samlet risikobedømming av både enkeltforetak og konserner.

Det arbeides også med å utrede de samlede konsekvensene for tilsynsarbeidet ved innføring av den såkalte Pilar II i det nye kapitaldekningsregelverket. Pilar II stiller nye krav blant annet til risikostyring for foretakene og til arbeidsmetodikk for tilsynsmyndighetene. Innføringen av risikobasert tilsyn vil gjøre tilsynsarbeidet mer systematisk. Gjennomføring av stedlig tilsyn vil bli mer ressurskrevende enn det er pr. i dag. Det må avklares hvilke deler av det nåværende regimet for stedlige tilsyn som må videreføres under det nye regimet, for eksempel oppfølging av etterlevelse av lover og forskrifter i det enkelte foretaket. Det er også sannsynlig at behovet for periodisk innrapportering av data vil endres i tråd med endret vektlegging i tilsynsarbeidet. Det blir også vurdert om økt bemanning og ytterligere spesialisering vil kreve en omorganisering internt i Kredittilsynet.

Revisjon

Kredittilsynets oppgaver i forhold til revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkrav som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsyn foretas av de enheter som står oppført i revisorregisteret og omfatter kontroll av at revisor ivaretar sin uavhengighet og utfører arbeidet sitt på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lov, forskrift og god revisorskikk.

Revisjonsbransjen er preget av en strukturell todeling; noen få store internasjonale revisjonsselskaper som blant annet er revisorer for de fleste børsnoterte foretakene og andre foretak av offentlig interesse, og et stort antall mindre revisjonsselskaper som i hovedsak har revisjonen av små og mellomstore selskaper. Etter at revisjonsvirksomheten i Arthur Andersen & Co. i 2002 ble kjøpt opp av Ernst & Young AS, er det bare fire store revisjonsselskaper igjen. Dette innebærer at multinasjonale selskapers valgmuligheter når det gjelder valg av revisor, har blitt færre. Det antas at dette vil foranledige en videre strukturendring i bransjen, både nasjonalt og internasjonalt.

Godkjenning av enkeltpersoner og foretak

Revisorloven setter krav om godkjent teoretisk utdanning og tre års variert praksis for å få godkjenning som revisor. Utøvende revisorer må i tillegg blant annet stille sikkerhet på 5 millioner kroner og oppfylle krav til etterutdanning.

For godkjenning av revisjonsselskaper er det blant annet krav om at selskapet skal være eid med mer enn 50 prosent av godkjente revisorer, og at flertallet i styret skal bestå av godkjente revisorer. Det er dessuten spesielle vedtektskrav og krav til økonomisk vederheftighet.

Etter gjennomført dokumentbasert tilsyn varslet Kredittilsynet 144 godkjente revisjonsselskaper om tilbakekalling av godkjenning grunnet manglende oppfyllelse av de selskapsrettslige kravene. De aller fleste av disse selskapene valgte å oppfylle kravene innen en gitt frist, mens fire selskaper fikk tilbakekalt godkjenningen.

Forvaltningsvirksomheten i 2002

Blant de mest sentrale oppgavene i Kredittilsynets forvaltning av revisorloven er godkjenningen av revisorer. Antall godkjente revisorer og revisjonsselskaper i 2002 går fram av tabell 9.

Tabell 9: ANTALL GODKJENTE REVISORER

Revisorer	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	Godkjenning i 2002
Statsautoriserte	1.902	1.998	2.107	114
Registrerte	2.738	2.826	2.899	136
Revisjonsselskaper	507	514	507	27

Regelverksarbeid

Kredittilsynet har utarbeidet forslag om at det i forskrift fastsettes at lovfestede begrensninger for revisor-rådgiving overfor revisjonsklient også skal gjelde for foretak som revisor har samarbeidsavtale med, og som utfører rådgivings- eller andre tjenester. Forslaget ble sendt Finansdepartementet i juni 2002. Endringen ble fastsatt av Finansdepartementet 19. desember 2002 med ikrafttredelse 1. april 2003.

Kredittilsynet oversendte Finansdepartementet forslag til forenklinger i revisorlov og -forskrift i begynnelsen av desember 2001. Det ble foreslått å oppheve ordningen med at Kredittilsynet skal godkjenne enkeltstående kurs revisorer må ta i forbindelse med krav til etterutdanning, og det ble foreslått forenklinger i kravene om sikkerhetsstillelse og innholdet i revisorregisteret. Finansdepartementet sendte lovendringsforslaget på høring 21. desember 2001 med høringsfrist 22.

mars 2002. Ved forskriftsendring 19. desember 2002 ble forslaget om å oppheve ordningen med kursgodkjennelse vedtatt. Finansdepartementet tok imidlertid ikke til følge forslaget om forenklinger i rutiner i forbindelse med kravene om sikkerhetsstillelse. Kredittilsynet vil nå legge til rette for elektronisk saksbehandling og rapportering av sikkerhetsstillelse. Forslagene til endringer i revisorloven er fortsatt til behandling i departementet.

Tilsynsvirksomheten i 2002

Det ble behandlet 118 tilsynssaker i 2002, hvorav 32 var basert på stedlige tilsyn. Arbeidet var preget av oppfølgingstilsyn av revisorer som Kredittilsynet tidligere har gitt kritikk, og tilsyn hos revisorer hvor det forelå innrapporteringer, hovedsakelig fra skattemyndighetene og bobestyrere i konkursbo. Det ble mottatt 38 innrapporteringer på revisorer i 2002. Tilsvarende tall for 2000 og 2001 var henholdsvis 31 og 32.

Ved tilsyn blir det lagt vekt på at virksomheten blir drevet i henhold til krav i lov, forskrift og god revisjons-skikk. Dette innebærer blant annet en grundig vurdering av om revisor har en hensiktsmessig metodikk for revisjonsarbeidet, at omfanget av utførte revisjonshandlinger er tilstrekkelig og at revisors vurderinger og konklusjoner samsvarer med resultatet av de utførte revisjonshandlingene. I tillegg skal det foreligge tilfredsstillende dokumentasjon for revisjonen.

I 2001 ble det gjennomført tilsyn hvor hovedtemaet var revisjon av større konsern. Tilsynene var rettet mot de store revisjonsselskapene, og var begrenset til enkelte forhåndsde-

finerte temaer. Blant annet ble den revisjonsmessige dekningen av mindre enheter innen konsernet viet spesiell oppmerksomhet. I 2002 ble dette tilsynet avsluttet med et i hovedtrekk tilfredsstillende resultat. For de få tilfellene der tilsynet påviste mindre tilfredsstillende forhold, har Kredittilsynet gitt merknader tilpasset forholdets alvorlighetsgrad til så vel revisjonsselskaper som ansvarlige revisorer. I ett av tilfellene reagerte Kredittilsynet på at revisor i for stor grad hadde bygget sin revisjon på konsernets interrevisjon.

I 2002 ble det gjennomført et tematilsyn der temaet var «revisors rådgiving til revisjonsklienter». Tilsynet ble rettet mot de fem største revisjonsselskapene og eventuelle samarbeidende selskaper som leverer rådgivings- eller andre tjenester, med formål å undersøke i hvilken grad revisorlovens bestemmelser om uavhengighet og objektivitet blir ivare tatt i tilstrekkelig grad. Utvalgte rådgivingstjenester til femti større revisjonsklienter ble vurdert. De endelige konklusjonene vil foreligge i løpet av første halvår 2003, men tilsynet viste imidlertid at det er meget stor variasjonsbredde i så vel art som omfang av revisors rådgiving til revisjonskli-

enter. Det kan konstateres at omfanget av revisors rådgiving er betydelig, og at det er behov for klargjøring av regelverket på dette området.

Kredittilsynet iverksatte undersøkelser av enkelte revisorer som har vært valgt revisor for selskap tilknyttet Finance Credit-systemet. Undersøkelsene har som formål å finne ut om det har foregått kritikkverdige forhold fra revisors side.

Med bakgrunn i «Commission Recommendation of 15 November 2000 on quality assurance for the statutory audit in the European Union: minimum requirements» har Kredittilsynet inngått avtale med retningslinjer for samordning av kontrollen med revisorer fra og med 2003 med Den norske Revisorforening. Retningslinjene innebærer at alle revisorer med revisjonsansvar skal kontrolleres i løpet av perioder på fem år. Samarbeidet med revisorforeningen innebærer at Norge i hovedsak tilfredsstiller alle krav fra EU om kvalitetskontroll med revisorer.

Tabell 10: TILBAKEKALLING AV GODKJENNING FOR REVISORER

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Statsautoriserte revisorer	0	0	0	1	4	0	1
Registrerte revisorer	3	9	8	10	5	7	5
Godkjente revisjonsselskaper	-	-	-	-	-	2	8
Sum	3	9	8	11	9	9	14

1/16 - 15/16
4/16 - 3/8
3/16 - 1/16
8/16 - 10/16
JR. 5. 5
JR. 28
JR. 17
JR. 5. 8
JR. 9

270.500.000
350.500.000
195.000.000
210.000.000
700.800.000
240.000.000
335.000.000
565.250.000
200.000.000

Regnskapsførerervirksomhet

Kredittilsynets oppgaver i forhold til regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkrav som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsyn foretas av de enheter som står oppført i regnskapsførerregisteret og omfatter kontroll av at virksomheten drives i samsvar med lov og forskrift, og at den foregår på en hensiktsmessig og betryggende måte.

Godkjenning av enkeltpersoner og foretak

Lov om autorisasjon av regnskapsførere regulerer virksomhet som påtar seg regnskapsføring for andre i næring. For å bli autorisert regn-

skapsfører stilles det krav om høyere økonomiutdanning tilsvarende minst 40 vekttall og relevant praksis tilsvarende to årsverk. Autorisasjonsordningen for regnskapsførere er en omfattende forvaltningsmessig opp-

gave. Regnskapsførerregisteret besto pr. 31. desember 2002 av 8.616 enheter, som fordeler seg på 6.201 enkeltpersoner og 2.415 selskaper.

Tabell 11.1: OVERSIKT – REGNSKAPSFØRERE

	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	Autoriserte 2002
Autoriserte regnskapsførere	5.544	5.856	6.201	464
Autoriserte regnskapsførerselskap	2.138	2.377	2.415	208

I tillegg kommer registrerte regnskapsførere med dispensasjon eller forlenget overgangsperiode (298 i 2000, 38 i 2001 og 24 i 2002), og registrerte regnskapsførerselskap med dispensasjon eller forlenget overgangsperiode (35 i 2000, 11 i 2001 og 8 i 2002).

Tabell 11.2: NETTO ØKNING I ANTALL NYE AUTORISASJONER

	2000	2001	2002
Autoriserte regnskapsførere	545	312	345
Autoriserte regnskapsførerselskap	309	239	38

Det var i 2002 en netto økning av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap. Dette viser at det fortsatt er en relativt stor søkning til yrket. Bransjen er fortsatt preget av mange små virksomheter. Imidlertid har det i løpet av de siste par årene også vokst fram sammenslutninger og kjededannelser innenfor regnskapsførerbransjen. Dette kan forklare den lave netto økningen i autoriserte regnskapsførerselskap i 2002.

Regelverk

Kredittilsynet foretok i løpet av 2001 en gjennomgang av regnskapsførerloven. Kredittilsynet har foreslått å oppheve hele autorisasjonsordningen eller å flytte ordningen til et annet organ enn Kredittilsynet. Subsidiært har Kredittilsynet foreslått lovendringer som forenkler forvaltningen av regnskapsførerne. Prosessen med å fornye autorisasjonen hvert femte år er også foreslått opphevet. Dette vil føre til en reduksjon i antall saker på ca. 1.500 pr. år. Lovendringsforslaget ble sendt på høring med høringsfrist 15. januar 2002. Forslagene er til behandling i Finansdepartementet.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Kredittilsynet mottok også i 2002 et betydelig antall signaler om regnskapsførere som driver ekstern regnskapsførervirksomhet uten lovpålagt

autorisasjon som regnskapsfører. Kredittilsynet pålegger slike regnskapsførere å redegjøre for virksomheten sin. Der ulovlig regnskapsførervirksomhet blir konstatert, gir Kredittilsynet pålegg om å stanse virksomheten. Grunnet forslaget om å oppheve den offentlige autorisasjonsordningen for regnskapsførere, har Kredittilsynet vært tilbakeholden med å politianmelde slike forhold, men dette blir likevel vurdert i alvorlige tilfeller. Det ble i 2002 sendt en anmeldelse til ØKOKRIM grunnet langvarig ulovlig virksomhet og hvor den aktuelle personen unndro seg nærmere undersøkelser fra Kredittilsynets side. Ulovlig regnskapsførervirksomhet blir avdekket ved mottak av innrapporteringer, ved behandling av autorisasjonssøknader fra enkeltpersoner og ved andre undersøkelser som Kredittilsynet utfører. I 2002 ble det mottatt 39 innrapporteringer om ulovlig virksomhet. Hovedsakelig mottas innrapporteringene fra skattemyndighetene.

Tilsynsvirksomheten i 2002

Kredittilsynet behandlet 71 tilsynssaker med autoriserte regnskapsførere i 2002, hvorav 41 var basert på stedlig tilsyn. Arbeidet var preget av oppfølgingstilsyn med regnskapsførere som Kredittilsynet tidligere har kritisert, og tilsyn hos regnskapsførere hvor det foreligger innrapporteringer fra

ligningsmyndighetene og andre. Det ble mottatt 38 innrapporteringer på regnskapsførere i 2002, mens tilsvarende tall for 2001 var 28. Det ble også gjennomført tilsyn ut fra et geografisk utvalg.

Tilsynets primære formål er å bidra til at regnskapsførere også i praksis holder en minimumsstandard i sin yrkesutøvelse. I den grad krav fastsatt i lov og forskrift ikke blir fulgt, eller yrkesutøvelsen av andre grunner anses for svak, kan Kredittilsynet tilbakekalle godkjenningen som regnskapsfører. Kredittilsynet har ved de stedlige tilsynene lagt vekt på hvordan de autoriserte regnskapsførerne har innrettet sin virksomhet i forhold til Kredittilsynets rundskriv (tilsynsveiledningen), og om de autoriserte regnskapsførerne driver sin virksomhet i samsvar med sentrale deler av regnskapslovgivingen og skatte- og avgiftslovgivingen for øvrig. Kredittilsynets hovedinntrykk etter gjennomførte tilsyn, var at regnskapsførernes driftsopplegg var preget av store forskjeller i kvalitet, og at det på noen områder var betydelige svakheter som synes å gjelde generelt for bransjen.

Tabell 12: ANTALL SANKSJONER – AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERE

	2000	2001	2002
Tilbakekalling av autorisasjon	2	6	10
Advarsel	11	14	7
Tilbakekalling av autorisasjon – selskap	–	–	1

Eiendomsmegling

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling og ordinære boligbyggelags formidling av tilknyttede andeler. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med de krav som følger av lov og forskrift, blant annet om virksomheten er i samsvar med god meglerskikk. Kontrollen med eiendomsmeglere skjer ved stedlig og dokumentbasert tilsyn. Kredittilsynet er også tillagt forvaltnings- og utredningsoppgaver samt regelverksarbeid.

Høy aktivitet, men svakere inntjening i 2002

Eiendomsmarkedet var i første halvår 2002 fortsatt preget av stor omsetning og høye priser i boligmarkedet, særlig i de største byene. På tross av dette var det 164 foretak som hadde negativt driftsresultat ved utgangen av dette halvåret. Det antas at årsaken til dette ligger i gjennomsnittlig lengre omsetningstid for eiendommene og sterkere konkurranse om oppdragene som følge av en overretablering av meglingsforetak i enkelte

områder. I løpet av høsten 2002 var det en markant tregere omsetning, særlig for næringseiendommer og i de dyrere boligsegmentene, men også når det gjelder vanlige boliger.

Pr. 31. desember 2002 var det registrert 528 foretak med bevilling til å drive eiendomsmegling. Det ble utstedt 79 nye bevillinger i 2002, mens 72 foretak opphørte med sin eiendomsmeglingsvirksomhet. Ved årsslutt 2002 var det videre 55 boligbyggelag uten særskilt bevilling, og 1.018 advokater som hadde stilt sikkerhet for å drive eiendomsmegling.

Kjedene befester sin posisjon

Kjededannelse med sentralisering av funksjoner har vært en framherskende tendens de senere årene, og kjedenes andel av det totale antallet formidlinger har nå nådd to tredjedeler, eller ca. 67 prosent av dette omsetningsvolumet. Bankene er dominerende i kjedesammenheng, og stod alene for om lag 40 prosent av antallet formidlinger i 2002. Det er grunn til å tro at bankene i større grad enn hva tilfellet er i dag, etter hvert vil søke å kanalisere salg av bank- og verdipapirtjenester gjennom eiendomsmeglerforetakene sine innenfor de rammene som lovgivingen setter.

Stedlig tilsyn

I 2002 gjennomførte Kredittilsynet totalt 71 stedlige tilsyn i eiendomsmeglerforetak, hos advokater som driver eiendomsmegling og hos boligbyggelagene. Tilsynsvirksomheten avdekket ulovlige og sterkt kritikkverdige forhold i to foretak. Dette førte til at det i det ene tilfellet, som blant annet gjaldt regelstridige forhold ved klientmiddelbehandling og forsømmelig saksbehandling, ble fattet vedtak om både tilbakekalling av retten til å drive eiendomsmegling og av faglig leders eiendomsmeglerbrev. I det andre tilfellet sviktet den faglige ledelsen i en konkret sak i forhold til nødvendig oppfølgende kontroll av megleren som hadde saken. Da Kredittilsynet varslet foretaket om at retten til å drive megling ville bli tilbakekalt, leverte foretaket selv inn bevillingen. Ytterligere ett foretak mottok advarsel om bevillingsinndraging dersom foretaket ved faglig leder fortsatt unnlot å føre forsvarlig faglig kon-

troll med klientmidler. For øvrig rettes det fortsatt kritikk mot flere foretak på bakgrunn av utilfredsstillende rutiner når det gjelder å dokumentere måten klientmidler er behandlet på.

Egenkapitalsituasjonen

Tendensen gjennom 2002 i retning av generelt svakere inntjening i bransjen gjorde det nødvendig med en tettere oppfølging av soliditeten i foretakene i form av ekstraordinær innrapportering av regnskapstall. Derfor ble 60 selskaper som pr. 30. juni 2002 både hadde driftsunderskudd og egenkapital på mindre enn 100.000,-, pålagt særskilt regnskapsrapportering pr. 1. oktober 2002 for å godtgjøre om de fortsatt tilfredsstillende lovens krav til positiv egenkapital. Over 40 prosent av disse selskapene hadde fortsatt driftsunderskudd på dette rapporteringstidspunktet, og flere selskaper måtte styrke egenkapitalen ved å øke aksjekapitalen for å kunne fortsette lovlig virksomhet

med eiendomsmegling.

Eiendomsmeglingsbransjens renommé

Offentlighetens interesse for eiendomsmeglingsbransjen synes å ha økt i takt med den sterke ekspansjonen i bransjen. Omtalen i mediene og fra forbrukermyndighetene har til dels vært sterkt kritisk, og signaler fra publikum indikerer også at bransjen oppfattes med en viss skepsis. Også i 2002 var det en rekke medieoppslag med påstander om kritikkverdige forhold i flere foretak, noe som bidrar til å så tvil om bransjens seriøsitet. Kredittilsynet ser det som viktig i størst mulig grad å gå inn og undersøke grunnlaget for de mer alvorlige opplysningene og påstandene som det blir kjent med gjennom mediene og på annen måte. På den måten kan Kredittilsynet bidra til korrekt informasjon, noe som er viktig for tilliten til bransjen.

I den grad publikum har dårlig erfaring med eiendomsmeglingsbransjen har dette, etter den kjennskap Kredittilsynet har, sjelden å gjøre med grove forsømmelser fra meglingsforetakene. Imidlertid gjøres det feil for eksempel under markedsføring av eiendommer ved at salgsoppgaver kan være ufullstendige eller misvisende. Meglerne er heller ikke alltid nøye nok i sin muntlige kommunikasjon med klientene, slik at informasjon og uttalelser ikke blir så saklige, presise eller nøkterne som de burde være, tatt i betraktning av at de vedrører et så viktig område for den enkelte som kjøp og salg av fast eiendom. Dette kan skape vanskeligheter og irritasjon under salgsgjennomføringen, og kan også ha som effekt å bidra til å svekke bransjens omdømme.

Lovendringer

Kredittilsynet fremmet i 2000 og 2001 følgende lovendringsforslag overfor Finansdepartementet:

- Eiendomsmeglingsloven, med enkelte unntak, skal ikke gjelde for eiendommer med beliggenhet utenfor Norge.
- Forslag om egnethetskrav for eiere av eiendomsmeglingsforetak
- Utvidelse av forbudet i lovens § 2–6 mot annen næringsvirksomhet mv. til å omfatte alle ansatte i eiendomsmeglingsforetak
- Hjemmel i loven for Kredittilsynet til å gi forskrift om budrunder og til å gi forskrift om innholdet av faglig leders plikter og ansvar
- Endring/presisering av reglene om plikt for foretaket og de ansatte til å gi opplysninger til Kredittilsynet
- Kredittilsynets hjemmel til å føre tilsyn med foretak som er fratatt retten til å drive eiendomsmegling endres til også å omfatte personer med bevilling for megling. I tillegg

skal også de som selv har innlevert bevillingen omfattes av kontroll og tilsyn.

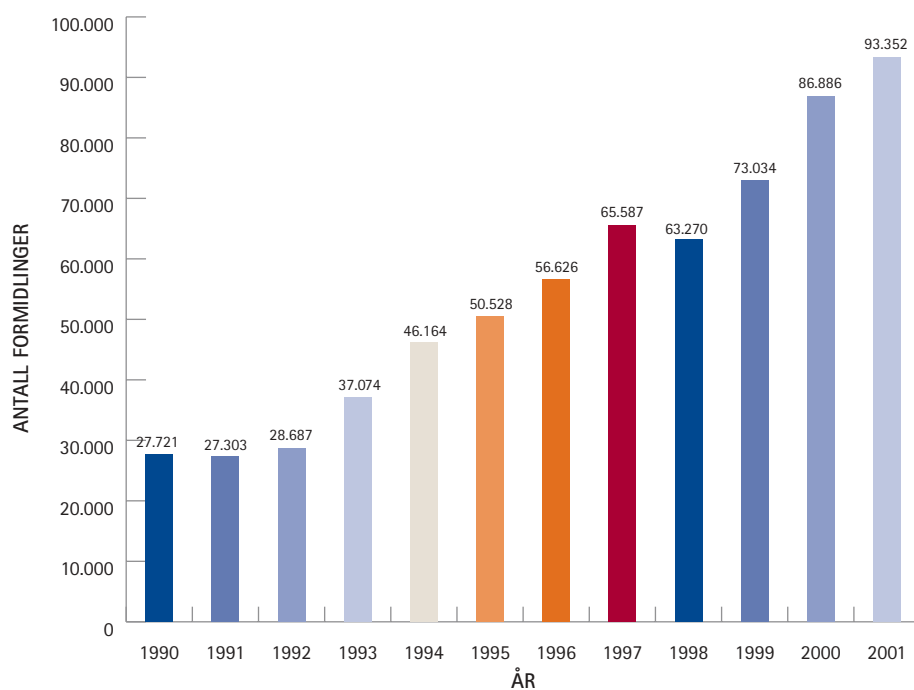
På grunnlag av forslagene fremmet Finansdepartementet en proposisjon for Stortinget som ble behandlet høsten 2002. Proposisjonen omfattet ikke forslagene om utenlandsmegling og forbud mot næringsvirksomhet for alle ansatte i eiendomsmeglingsforetak. Behandlingen i Stortinget førte til at de lovendringsforslagene som var omfattet av proposisjonen ble vedtatt. Det ble imidlertid også vedtatt lovendringer på enkelte andre områder som ikke var omfattet av Kredittilsynets forslag. Disse er:

- Tittelen «eiendomsmegler» blir uttrykkelig beskyttet, i tillegg til tittelen «statsautorisert eiendomsmegler».
- Et absolutt forbud mot egenhandel innføres for eiendomsmeglere og advokater som selv driver eiendomsmeglingsvirksomhet, ansatte i

eiendomsmeglingsforetak, samt eiere og tillitsvalgte som normalt deltar i den daglige virksomheten i foretaket uten å være ansatt.

Når det gjelder Kredittilsynets lovendingsforslag i tilknytning til utenlandsmegling og forbud mot annen næringsvirksomhet, har departementet ansett det som hensiktsmessig at disse behandles i sammenheng med en bredere revisjon av eiendomsmeglingsloven. Finansdepartementet har derfor bebudet nedsettelse av et eget lovutvalg.

Figur 5:
ANTALL FORMIDLINGER - EIENDOMSMEGLING

Kilde: Kredittilsynet

Inkassovirksomhet

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler og inkassovirksomheten som drives av foretak med inkassobevilling for å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso), og av foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og inndriver disse selv (oppkjøpsinkasso). Inndrivning av egne fordringer for øvrig (egeninkasso) og advokaters inkassovirksomhet, faller utenfor tilsynet. Ved stedlig tilsyn kontrolleres det at foretakene driver inkasso etter de særlige krav som er stilt i lov og forskrift, herunder korrekt behandling av innkasserte midler og, så langt det er mulig, at virksomheten skjer i samsvar med god inkassoskikk.

Nytt bevilningssystem – utvidelse av inkassolovens virkeområde

Fra 1. januar 2002 ble den tidligere ordningen med at inkassovirksomhet (fremmedinkasso) kunne startes opp på grunnlag av personlig inkassobevilling, erstattet av krav til bevilling for foretaket. Som følge av lovendringene skal også virksomhet som kjøper opp og selv driver inn forfalte fordringer (oppkjøpsinkasso), også regnes som inkassovirksomhet i inkassolovens forstand. Fra 1. januar 2002 ble det derfor stilt krav til inkassobevilling også for slik virksomhet. Fremmedinkassovirksomhet må ha en faktisk leder med personlig

inkassobevilling, mens lovens uttrykkelige krav når det gjelder virksomhet med oppkjøpsinkasso, er at den faktiske lederen har hederligandel. Fremmedinkassoforetak må dessuten, som tidligere, være suffisiente og det må stilles garanti for virksomheten. De foretakene som drev virksomhet ved inngangen til året, fikk frist til utgangen av 2002 med å søke foretaksbevilling. Kredittilsynet mener det er hensiktsmessig å innføre krav til egnethet for styremedlemmer, daglig leder og eiere av inkassoforetak, for å sikre at virksomheten blir drevet i samsvar med lov og normer for god inkassoskikk. Lovendringsforslag om dette er behandlet av

Kredittilsynet, og er lagt fram for Justisdepartementet i brev datert 14. januar 2003.

Ved utgangen av 2002 var det registrert 113 foretak som driver fremmedinkasso, hvorav 7 var boligbyggelag. Av disse var 9 nye, mens 12 foretak innstilte virksomheten i løpet av 2002. Det var videre registrert 8 oppkjøpsforetak ved utgangen av 2002. Det ble utstedt 47 personlige inkassobevillinger.

Stedlig tilsyn

Kredittilsynet gjennomførte 8 stedlige tilsyn i inkassoforetak i 2002. Det tas sikte på å gjennomføre stedlig tilsyn i alle oppkjøpsforetakene i 2003 for å få oversikt over og innsyn i virksomhetenes aktiviteter, og på bakgrunn av denne erfaringen bestemme nærmere innretningen av tilsynet med denne delen av bransjen.

To personlige inkassobevillinger ble tilbakekalt på bakgrunn av forhold avdekket gjennom rapportering og tilsyn. Bakgrunnen for inndragingene var at bevillingshaverne i selskapet, for den enes vedkommende, ikke hadde påsett at behandlingen av klientmidler var i samsvar med regelverket. Innbetalinger fra oppdragsgivere ble brukt til dekning av driftsutgifter i inkassoselskapet. I det andre tilfellet ble bevillingen inndratt fordi vedkommende var ilagt konkurskarantene, slik at vedkommende ikke

kunne anses skikket til å drive inkassovirksomhet.

I forbindelse med sammenbruddet i Finance Credit-systemet, ble Finance Credit Norge AS' bevilling til å drive fremmedinkasso inndratt. Bakgrunnen for dette var at foretaket ikke kunne legge fram dokumentasjon på at ansvaret for klienters midler samsvarte med innstående på klientkonto. Finance Credit Norge AS drev også med oppkjøp av forfalte fordringer og egen inndrivning av disse, men hadde ikke søkt om bevilling til denne virksomheten ennå, jf. overgangsbestemmelsene fram til 31. desember 2002 omtalt ovenfor. Det har i svært begrenset omfang vært inndrevet forfalte pengekrav på vegne av andre (fremmedinkasso) i selskapet. Dette innebærer at i den grad underdekning av klientmidler kan henføres til forfalte pengekrav som Finance Credit Norge AS har

inndrevet på vegne av kreditorer (fremmedinkassovirksomheten), vil dette antakelig bli dekket av den lovbestemte sikkerhetsstillelsen selskapet hadde for å utøve slik virksomhet. (Se også side 28.)

Økt krav til produktutvikling

For å opprettholde lønnsomheten i bransjen synes det nødvendig med en sterk oppmerksomhet mot produktutviklingen. For å kunne konkurrere på lengre sikt, er det en oppfatning i bransjen at foretakene regelmessig må være i stand til å kunne tilby et ganske vidt spekter av tilleggstjenester utover selve gjeldsinn-drivelsen. Inkassobyråene er for en stor del blitt fordringsadministratorer i vid forstand, og det virker som om næringslivet og deler av det offentlige i økt grad finner det hensiktsmessig å sette bort til inkassobyråene de arbeidsoppgavene som knytter seg til fakturering, reskontroføring og inn-driving av utestående fordringer. Også «factoring» med og uten kredittlement er aktuelle tjenester i denne sammenhengen. I enkelte konserner blir det opprettet foretak for å drive alle disse typene virksomhet på en måte som (lovlig) utnytter mulighetene fullt ut. En av de avgjørende suksessfaktorene i inkassobransjen er dessuten utviklingen av elektroniske saksbehandlingssystemer med kapasitet til å behandle store datamengder. Nøyaktighet og effektivitet i disse produksjonssystemene antas å ha sentral betydning både for lønnsomhet og med hensyn til korrekt pågang overfor skyldnerne.

Nedsettelse av salærsatsene

Grunnsatsen ved inkasso ble av Regjeringen fra 1. mars 2002 vedtatt senket fra kr 670,- til kr 520,-. Inkassosatsene skal ikke lenger være knyttet til rettsgebyret, men inkassosatsen på kr 520,- skal i stedet justeres årlig på grunnlag av utviklingen i konsumprisindeksen. Samtidig ble det også vedtatt å utvide den gruppen av krav som er underlagt de laveste inkassogebyrene fra å gjelde krav til og med kr 1.000,- til å gjelde krav til og med kr 1.250,-. Dette innebærer et betydelig inntektsbortfall for bransjen, og det er så langt et åpent spørsmål hvilke utslag dette

vil kunne gi for den nåværende bransjestrukturen. Konsekvensen vil på noe sikt kunne bli en avskalling i form av nedleggelse/oppkjøp, og derved en ytterligere konsentrasjon i inkassobransjen.

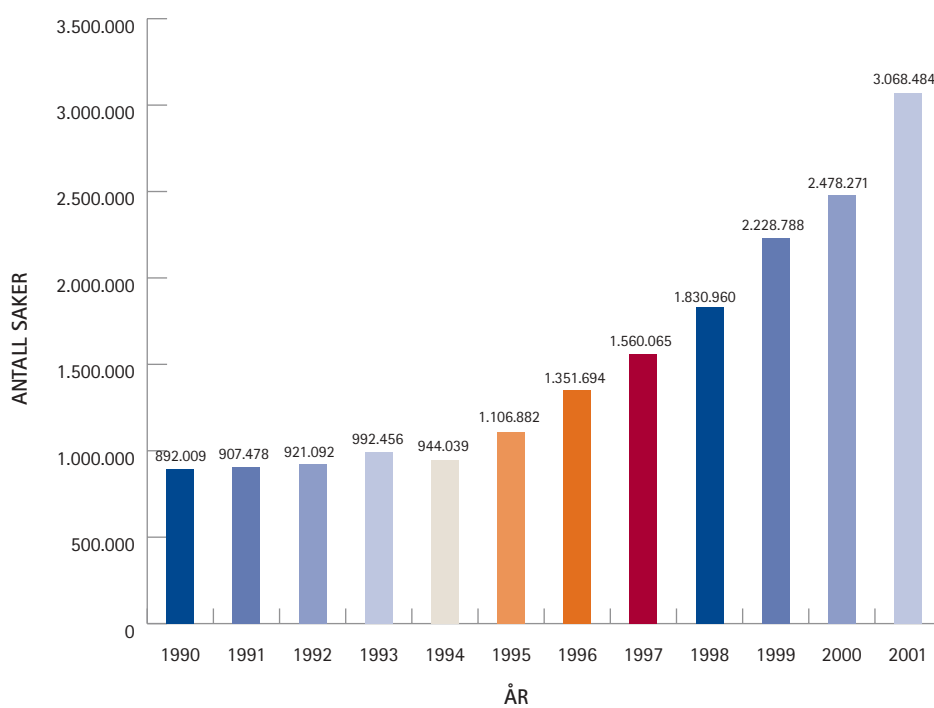
Klagesaker – opprettelse av klagenemnd for inkassotjenester

I 2002 mottok Kredittilsynet 315 skriftlige klager på inkassoforetak. Klagen gjaldt oftest påstander om urettmessig inkassopågang som følge av at kravet var omtvistet, eller betalt, eller inkassolovens varslingsbestemmelser ikke var overholdt. I noen tilfeller var det navneforveksling og derav følgende inkassopågang overfor feil person. I enkelte av disse sakene fant Kredittilsynet grunnlag for å rette sterk kritikk mot inkassoforetaket for brudd på god inkassoskikk, og gav pålegg om å rydde opp i mangelfulle interne rutiner for å hindre gjentagelser. Kredittilsynet har videre inntrykk av at mange skyldnere opplever at de ikke når fram til inkassoforetaket når de vil ta opp spørsmål om saken deres med foretaket. Kredittilsynet har i enkelte saker funnet grunn til å påtale overfor inkassoforetaket mangel på tilbakemelding til skyldneren.

Som følge av endringer i inkassoloven som åpner for offentlig godkjenning av private tvisteløsningsordninger for inkassosaker, ble det inngått avtale mellom Norske Inkassobyråers Forening og Forbrukerrådet om opprettelse av en klagenemnd for inkassosaker. Nemndas virksomhet planlegges igangsatt 1. april 2003. Kredittilsynet har etter loven adgang til å sette som vilkår for tildeling og opprettholdelse av bevilling for inkassovirksomhet at foretakene slutter seg til en klagenemndsordning.

Figur 6:
ANTALL INNKOMMENDE INKASSOSAKER I FORETAKENE

Kilde: Kredittilsynet

Andre tiltak

Utkast til lov om forebyggende tiltak mot hvitvasking av utbytte og finansiering av terrorisme, samt internasjonalt arbeid på området

Finansdepartementet oppnevnte i 2002 en intern arbeidsgruppe med mandat å forberede utkast til lovregler som skal gjennomføre det reviderte hvitvaskingsdirektivet (rådsdirektiv 2001/97/EF), samt enkelte internasjonale standarder på området (særlig FATFs spesielle anbefalinger med tiltak mot terrorfinansiering). Kredittilsynet var representert i arbeidsgruppen. Gruppen presenterte 8. oktober 2002 et høringsutkast til «Lov om forebyggende tiltak mot hvitvasking av utbytte og finansiering av terrorisme» som ble sendt på høring fra Finansdepartementet. Forslaget innebærer særlig en vesentlig utvidelse av personer og foretak som vil omfattes av hvitvaskingsregelverket, til å omfatte advokater, revisorer, eiendomsmeglere og forhandlere av

verdifulle gjenstander. Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse sluttet seg til hovedinnholdet i det framlagte lovforslaget. Kredittilsynet har likevel påpekt at lovforslaget på en klarere måte bør avspeile at mye av dagens bankvirksomhet foregår over Internett. I tillegg til dette har Kredittilsynet foreslått ytterligere tre grupper av virksomheter (inkassoforetak, verdipapirregistre samt børser og autoriserte markedsplasser) som bør være underlagt regelverket. Kredittilsynet har også gitt uttrykk for at begrepsbruken når det gjelder hvilke transaksjoner som skal være underlagt rapporteringsplikt, bør vurderes. I høringsuttalelsen la Kredittilsynet til grunn at lovforslaget ikke vil innebære en utvidelse av Kredittilsynets ansvarsområde.

Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) er den ledende internasjonale organisasjonen som utarbeider standarder med tiltak mot hvitvasking av utbytte og terror-

finansiering. Organisasjonen har 31 medlemmer, inkludert Norge. FATF har utarbeidet 40 anbefalinger med tiltak mot hvitvasking av utbytte, og åtte spesielle anbefalinger med tiltak mot terrorfinansiering. FATF er i ferd med å revidere de 40 anbefalingene. Kredittilsynet har deltatt i organisasjonens møtevirksomhet og arbeidet med å revidere anbefalingene.

IKT-forskriften

Det er utarbeidet forslag til ny forskrift om foretakenes bruk av informasjonsteknologi som ble sendt på høring i oktober 2002. Forslaget søker å gi en struktur som er mer i samsvar med endringene som har skjedd med hensyn til bruk av informasjonsteknologi, og den skal gi en ytterligere konkretisering på enkeltområder. Den er også mer prosessorientert og dermed i tråd med internasjonale standarder på området.

Internkontrollforskriften

Det er vedtatt endringer i Kredittilsynets internkontrollforskrift som innebærer at det blir krav om internrevisjon i alle finansforetak inkludert verdipapirforetak med en forvaltningskapital for egen og kunders regning på over 10 milliarder kroner. Det samme gjelder markedsplasser, oppgjørssentraler og verdipapirregistre. Hensynet bak bestemmelsen er å styrke foretakenes interne kontroll ytterligere.

Klagebehandling – Regnskapsregisteret i Brønnøysund

Kredittilsynet er klageinstans for Regnskapsregisterets vedtak i saker om ettergivelse av forsinkelsesgebyr ved forsinket innsendelse av årsregnskaper. I 2002 ble det behandlet 316 klager mot 326 og 186 i henholdsvis 2001 og 2000. I 115 av sakene ble gebyret helt eller delvis ettergitt, det vil si 36,5 prosent mot 18,4 prosent i 2001.

Handlingsplan for «Et enklere Norge»

Kredittilsynet gav i brev til Finansdepartementet en del innspill til forenklingstiltak. De fleste av forslagene ble fulgt opp av Finansdepartementet og er tatt inn i handlingsplanen. En del forslag er fortsatt til vurdering i departementet. Eksempler på forenklingforslagene er: økt bruk av elektronisk rapportering; forslag om å oppheve reglene for egenhandelsrapportering i henhold til verdipapirhandelloven kapittel 2a; forenklet rapportering av sikkerhetsstillelser for eiendomsmegling og inkassovirksomhet; videreføre det statistiske samarbeidet mellom Norges Bank, Statistisk sentralbyrå og Kredittilsynet; forslag til endringer i lov og forskrift på revisjonsområdet som blant annet innebærer redusert oppgaveplikt og rapportering; konsesjonsbehandling og delegasjon; forslag om endring i ordningen med vedtektsgodkjenning innen bank-, finans- og forsikringsområdet.

Kredittilsynet har også foreslått prinsipalt at den offentlige autorisasjonsordningen for regnskapsførere oppheves, subsidiært at det foretas endringer i regnskapsførerloven som forenkler forvaltningen.

Kredittilsynets internasjonale virksomhet

Det er lenge siden utvikling av regelverket for finansmarkedet, og tilsynets virksomhet som følge av dette kun var et nasjonalt anliggende. Kredittilsynets virksomhet er i stor grad preget av det som skjer internasjonalt, og særlig innenfor EU.

Økt behov for koordinering og samarbeid på globalt plan

Flere hendelser den siste tiden har vist at det er behov for økt samordning av regelverk og tilsynspraksis på global basis. Hendelsene 11. september 2001 førte til et tettere samarbeid mellom myndigheter i bekjempelsen av hvitvasking og økonomisk kriminalitet, særlig knyttet til finansiering av terrorisme. Enron-skandalen og andre regnskapsskandaler i USA har satt søkelyset på selskapsledelsens ansvar og revisors rolle. Det er iverksatt tiltak på internasjonalt plan og på EU-nivå for å harmonisere regler for kontroll- og styringssystemer («corporate governance»). Videre har arbeidet med å innføre internasjonale regnskapsstandarder fått økt betydning.

Mot flere integrerte tilsyn

Som et ledd i å effektivisere tilsynet med finansnæringen, har modellen med integrert finanstillsyn fått større gjennomslagskraft. Flere land slår sammen, eller vurderer å slå sammen, sine tilsyn for bank, forsikring og verdipapirmarkedet. I løpet av 2002 ble det etablert integrert tilsyn i Estland, Tyskland og Østerrike, mens det er satt i gang tiltak for å integrere tilsynene i Irland og Belgia. De integrerte finanstillsynsmyndighetene møtes en gang i året for å utveksle erfaringer.⁴

Samarbeid innenfor EØS

Søkelys på tilsyn og regulering av finanssektoren i EU-/EØS-området

For raskere å skape felles regler, har EU innført en modell på verdipapirområdet basert på Lamfalussy-rapporten. Ut fra direktiver vedtatt av EU-rådet og EU-parlamentet vil EU-kommisjonen i samråd med European Securities Committee (med finansministerier) fastsette utfyllende regler til direktivene. CESR (Committee of

European Securities Regulators) skal utarbeide mer detaljerte retningslinjer og standarder for praktisering og oppfølging av regelverket. Rådet i EU har vedtatt at en tilsvarende modell også skal innføres på bank- og forsikringsområdene.

Dersom den nye strukturen også gjennomføres innenfor bank- og forsikringssektorene, vil dagens EU-komiteer og tilsynsgrupper på disse områdene måtte endres. Det forventes at de nye komiteene og ekspertgruppene vil kreve økte ressurser og innsats fra Kredittilsynet.

Tilsyn med banker og finansinstitusjoner

Finansdepartementet og Kredittilsynet veksler på å representere Norge i Banking Advisory Committee (BAC) i EU. Arbeidet med de nye kapitaldekningsreglene fra Basel-komiteen dekkes i EU gjennom BAC og en teknisk undergruppe hvor Kredittilsynet deltar, jf. omtale på side 36. Videre deltar Kredittilsynet i samarbeidsorganet Groupe de Contact (GdC) sammen med banktilsynsmyndigheter fra andre EØS-land. Groupe de Contact er et forum hvor det utarbeides felles standarder for tilsyn og hvor det blir utvekslet løpende informasjon om institusjoner og aktører. Komitéstrukturen vil i 2003 bli endret i tråd med Lamfalussy-modellen, og en ny banktilsynskomite vil bli opprettet. Groupe de Contact vil fortsette som en ekspertgruppe under den nye komiteen.

I tillegg til de multilaterale samarbeidsorganene har Kredittilsynet inngått bilaterale samarbeidsavtaler, eller Memorandums of Understanding (MoU) med banktilsynsmyndighetene i Frankrike, Luxembourg, Nederland, Storbritannia og Tyskland.

Tilsyn med forsikringsvirksomhet

Finansdepartementet og Kredittilsynet veksler på å representere Norge i møtene i EUs Insurance Committee (IC). Kredittilsynet er også observatør i EUs forsikringstilsynskonferanse, som møtes to ganger i året. I tråd med vedtaket om å følge Lamfalussy-modellen også på forsikringsområdet, vil konferansen endre status og bli en formell tilsynskomite. Konferansens deltakere har inngått en multilateral samarbeidsprotokoll basert på forsikringsdirektivene, samt en egen samarbeidsavtale om tilsyn med forsikringsgrupper med grensekryssende aktiviteter. I henhold til sistnevnte samarbeidsavtale er det opprettet en arbeidsgruppe for å koordinere oppgavene knyttet til tilsynet med forsikringsgrupper mellom de berørte myndighetene. Kredittilsynet har for tiden formannsvervet i denne gruppen. Gruppen arbeider blant annet med å inngå samarbeidsavtaler med tilsynsmyndigheter utenfor EØS-området.

Tilsyn med verdipapirmarkedet i EØS

I 2002 fikk man erfaring med den nye komitéstrukturen i EU for utvikling av regelverk for verdipapirmarkedet. Finansdepartementet representerte Norge i European Securities Committee, mens Kredittilsynet bistod med eksperter på noen av møtene. Kredittilsynet deltar i CESR, tilsynskomiteen som ble etablert for å foreslå tekniske detaljer og utvikle tilsynssamarbeidet. CESR fungerer blant annet som en rådgivende komité overfor EU-kommisjonen og European Securities Commission, og skal arbeide for en konsistent oppfølging og håndheving av fellesskapsretten i medlemslandene. Deltagelse i undergrupper av CESR krevde store ressurser fra Kredittilsynet i 2002 siden Kredittilsynet blant annet deltok i flere arbeidsgrupper, som arbei-

⁴ Hittil har gruppen bestått av tilsynene i Australia, Canada, Danmark, Island, Japan, Korea, Norge, Singapore, Storbritannia og Sverige. I tillegg har Latvia og Ungarn integrerte tilsyn.

det med standardisering av prosedyrer, harmonisering av prosedyrer for «clearing» og oppgjør, og detaljerte regler for tilsyn med innsidehandel og markedsmanipulering. Det var også flere møter i CESRs forum for informasjonsutveksling om overvåking av markedene (CESR-pol), og for koordinering av regnskaps- og rapporteringsregler (CESR-fin).

Samarbeid om tilsyn på tvers av sektorer

Til tross for den økende tendensen til å danne integrerte tilsyn, er det fortsatt behov for koordinering mellom tilsynsmyndighetene som ikke har integrert tilsynsansvar. Kredittilsynet deltar som medlem i Mixed Technical Group, en ekspertgruppe som i regi av EU-kommisjonen utarbeider forslag til regulering av finansielle konglomerater, det vil si gruppedan- nelse med flere typer finansinstitusjoner. Et nytt direktiv om tilsyn med finansielle konglomerater ble vedtatt i 2002, og gir grunnlag for opprettelse av en egen komité for regelverksutvikling for tilsyn med konglomerater.

Tettere samarbeid innenfor regnskap og revisjon

Kredittilsynet deltar i EUs arbeid med utvikling av regnskapsregler og standarder for revisorer innenfor EØS-

området. Kredittilsynet møter i EUs Accounting Contact Committee og EUs Committee on Auditing. EU vedtok i 2002 en forordning som forplikter EU-landene til å innføre internasjonale regnskapsstandarder utviklet av International Accounting Standards Board. Med hjemmel i forordningen er det opprettet en ny komité, Accounting Regulatory Committee, som skal vurdere og godkjenne nye regnskapsstandarder. Norge er invitert til å delta i komiteens møter som observatør.

Utvidelsen av EU

EU har i forbindelse med den planlagte utvidelsen av unionen gjennomført flere såkalte peer reviews i søkerlandene. En «peer review» er en undersøkelse av standarden for finanslovgivingen og tilsynet med finansnæringen i de aktuelle søkerlandene, og som koordineres av EU-kommisjonen ved hjelp av eksperter fra medlemslandene. Kredittilsynet deltok i to slike «peer reviews» i 2001, og er del av ekspertgruppen som begynte vurderingen av Romania i 2002.

Samarbeid innen EFTA

Kredittilsynet deltar fast i EFTAs Working Group on Financial Services, en arbeidsgruppe under EFTAs underkomité II (tjenester og kapital) som

forbereder saker innenfor finanssektoren, vurderer direktiver som skal inkluderes i EØS-avtalen og oppdaterer EFTA-landene om hva som skjer i EU-organene.

Samarbeid med Den europeiske sentralbanken (ECB)

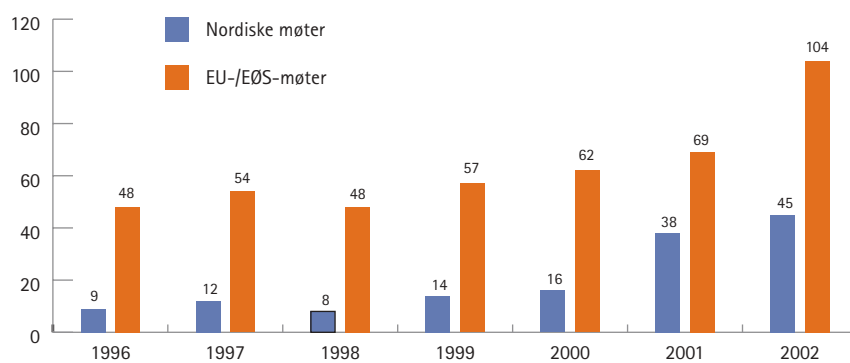
Det er et økende behov for koordinering mellom tilsyn og sentralbanker for å sikre finansiell stabilitet i Europa og på globalt plan. I samarbeid med Norges Bank er det lagt opp til halvårlige møter om finansmarkedsspørsmål med Den europeiske sentralbanken. Det ble avholdt to møter med ECB i 2002.

Nordisk tilsynssamarbeid

Det nordiske samarbeidet er fortsatt viktig for Kredittilsynet, til tross for at det eksisterer mange samarbeidsfora både på internasjonalt plan og innenfor EØS-området. De nordiske finanstillsynsmyndighetene har utarbeidet en avtale om tilsynssamarbeid. Kredittilsynet var i 2002 vertskap for det årlige nordiske tilsynsmøtet, som ble arrangert i Bergen juni. Kredittilsynet har jevnlig møter med nordiske kolleger for å samarbeide om tilsynet med nordiske finanskonsern. Det var en omfattende møtevirksomhet og informasjonsutveksling i 2002.

Figur 7:
OVERSIKT OVER KREDITILSYNETS
INTERNASJONALE VIRKSOMHET 1996–2002

Kredittilsynets deltagelse i globalt tilsynssamarbeid

Tilsyn med verdipapirmarkedet

Kredittilsynet er medlem av IOSCO (The International Organization of Securities Commissions) som har vedtatt flere resolusjoner som Kredittilsynet har sluttet seg til. Den europeiske regionalkomiteen i IOSCO møtes to ganger i året. Kredittilsynet deltar også i en arbeidsgruppe under den tekniske komiteen som arbeider med håndheving av IOSCO-resolusjonene og samarbeider om spørsmål knyttet til overvåking, undersøkelser, etterforskning og forfølgelse av straffbare forhold i verdipapirmarkedene. IOSCO har utarbeidet en internasjonal samarbeidsavtale (Memorandum of Understanding). Tilsynsmyndighetene må søke om å tiltre samarbeidsavtalen etter visse kriterier. Kredittilsynet har en representant i kvalifikasjonsnemnda som vurderer søknadene. Kredittilsynet er også medlem av Enlarged Contact Group for Supervisors of Collective Investment Funds som møtes en gang i året.

Tilsyn med forsikringsvirksomhet

Kredittilsynet er medlem av IAIS (International Association of Insurance Supervisors – Den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn). Under den niende årskonferansen i Santiago ble internasjonale standarder for tilsyn med reassuransvirksomhet vedtatt av generalforsamlingen i IAIS. IAIS er også i ferd med å revidere sine «Insurance Core Principles», som er de grunnleggende internasjonale prinsippene for forsikringstilsyn, og arbeider blant annet med å utvikle standarder for elektronisk handel med forsikring. Kredittilsynsdirektør Bjørn Skogstad Aamo ble på møtet valgt inn i «Executive Committee» (styret) for IAIS. Kredittilsynet er

også representert i flere av underkomiteene i IAIS, og i den tekniske komiteen som har det overordnede ansvaret for arbeidet med standarder for tilsyn og regulering av forsikringssektoren.

Tilsyn med banker og finansinstitusjoner

For banktilsyn er det ikke noe rent globalt forum på linje med IOSCO og IAIS. Basel-komiteen for banktilsyn under BIS (Bank for International Settlements) koordinerer det globale samarbeidet innenfor banktilsyn.⁵ Kredittilsynet deltok på ICBS i 2002, den internasjonale banktilsynskonferansen som Basel-komiteen avholder annethvert år. Kredittilsynet mottar relevante dokumenter fra komiteen og får anledning til å kommentere disse, samt å delta i enkelte av komiteens aktiviteter. Basel-komiteen har lenge arbeidet med revidering av de internasjonale reglene for beregning av kapitaldekning i banker, jf. omtale side 36.

Samarbeid om finansiell stabilitet og makroøkonomisk overvåking

Utviklingen i finansmarkedene har ført til tettere internasjonalt samarbeid om finansiell stabilitet og makroøkonomisk overvåking. Kredittilsynet har regelmessig kontakt med Den europeiske sentralbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF). I tillegg deltar Kredittilsynet i møtene i OECDs kapitalmarkedskomiteé og forsikringskomiteé, og FNs makroøkonomiske konferanse («Project Link»). Kredittilsynet arrangerte et seminar om finanskriser i 2002 med internasjonale foredragsholdere og deltagere, jf. omtale side 26.

Hvitvasking

Som ledd i kampen mot hvitvasking deltar Kredittilsynet i møtene i FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) som utvikler felles internasjonale standarder for tiltak mot hvitvasking. FATF har etter 11. september 2001 også lagt fram anbefalinger om tiltak mot terrorfinansiering. Samarbeidet har vært intensivert, og det var også aktiv møtevirksomhet i 2002. Kredittilsynet deltok i ekspertgruppen som evaluerte Bulgarias oppfølging av FATFs anbefalinger, og har stått på FNs liste over eksperter som kan kontaktes av andre land som trenger hjelp i utviklingen av regelverk og praktisk gjennomføring av tiltak mot hvitvasking.

⁵ Basel-komiteen består av representanter for banktilsynsmyndighetene og sentralbankene fra følgende land: Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Luxembourg, Nederland, Spania, Storbritannia, Sveits, Sverige, Tyskland og USA.

Tabell 13: OVERSIKT OVER INTERNASJONALE ORGANISASJONER OG EU-/EØS-RELATERTE KOMITEER HVOR KREDITILSYNET DELTAR SOM MEDLEM ELLER OBSERVATØR

Bank/finans

ICBS (International Conference of Banking Supervisors – Den internasjonale konferansen for banktilsyn under Basel-komiteen)
 OECD's Financial Markets Committee (OECDs kapitalmarkedskomiteé)
 Banking Advisory Committee (BAC – EUs bankkomité)
 Groupe de Contact (Forum for banktilsynsmyndighetene i EØS)
 Nordiske tilsynsmøter

Forsikring

IAIS (International Association of Insurance Supervisors – Den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn)
 OECD's Insurance Committee (OECDs forsikringskomité)
 Insurance Committee (EUs forsikringskomité)
 Conference of EU Insurance Supervisory Authorities (EU-/EØS-forsikringstilsynskonferanse)
 Conference of European Insurance Supervisory Services (Den pan-europeiske forsikringstilsynskonferansen – ikke EU-relatert)
 Nordiske tilsynsmøter
 Nordisk-baltisk forsikringstilsynssamarbeid

Verdipapir

IOSCO (The International Organization of Securities Commissions – Den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn)
 ECG (Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – Den utvidede kontaktgruppen for tilsyn med kollektive investeringsfond)
 ESC (European Securities Committee – EUs verdipapirkomiteé)
 CESR (Committee of European Securities Regulators – EUs verdipapirtilsynskomiteé)
 Nordiske møter

Regnskap og revisjon

ARC (Accounting Regulatory Committee – EUs regnskapskomité)
 EU's Accounting Contact Committee (EUs kontaktkomiteé om regnskapsspørsmål)
 EU Committee on Auditing (Den europeiske komiteen for revisjon)
 Nordiske møter

Hvitvasking

FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering – Internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot hvitvasking)
 EU's Contact Committee on Money Laundering (EUs komité vedrørende hvitvasking)
 Nordiske møter

EFTA

EFTA Working Group on Financial Services
 EFTA Working Group on Company Law (omfatter også regnskap og revisjon)

Hvorfor har vi regulering og tilsyn med det finansielle systemet?

Stabilitet i finansmarkedene har blitt viet stor oppmerksomhet de senere årene. Mange land, også de fleste nordiske, har opplevd bankkriser. Det er blitt tydelig at omfattende problemer i finanssektoren kan innebære store kostnader for samfunnet og for den enkelte, og at et velfungerende finansmarked med solide finansforetak er en forutsetning for en god økonomisk utvikling. Stabilitet og tillit til det finansielle systemet er derfor et hovedmål for regulering og tilsyn.

Hensiktsmessig regulering og effektivt tilsyn med bank- og annen finansvirksomhet står sentralt, men også regulering og tilsyn med verdipapirmarkedene og forsikringsvirksomheten er viktig for å sikre stabilitet og tillit. Gjennom tilsynet med banker og andre kredittinstitusjoner, verdipapirforetak og forsikringsselskaper overvåkes det at regelverket blir overholdt og at foretakene har styring og kontroll med virksomhet og risiko. Regulering og tilsyn med revisjons-

selskaper og regnskapsførere skal sikre korrekt økonomisk informasjon fra foretakene.

Beskyttelse av forbrukere og andre brukere av finansielle tjenester er det andre viktige hovedmålet for regulering og tilsyn. En vesentlig del av brukerbeskyttelsen skjer gjennom regulering og tilsyn med soliditeten i de finansforetakene som forvalter kapital for sine kunder, det være seg i form av bankinnskudd, forsikringskrav eller sparing i verdipapirer, og ulike typer offentlige garantiordninger, slik som innskuddsgarantier.

En meget viktig del av brukerbeskyttelse utøves gjennom regulering og tilsyn rettet inn mot ulike typer mellommannsfunksjoner, som ivaretas av verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, forsikringsmeglere, eiendomsmeglere, inkassoforetak mv. Regulering og tilsyn skal hindre misbruk av kundemidler og annen atferd som fremmer mellommanns interesser på bekostning av brukernes interesser.

Kredittilsynet
Østensjøveien 43
Postboks 100 Bryn
0611 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@kredittilsynet.no
www.kredittilsynet.no